

Joanna Machlańska

Wymiar kary za zbieg przestępstw i zbieg wyroków w rosyjskim prawie karnym

1. Wprowadzenie

Tematyka wielości przestępstw oraz konsekwencje tej wielości na płaszczyźnie wymiaru kary stanowią jedno z najczęściej komentowanych zagadnień przez przedstawicieli rosyjskiego piśmiennictwa. Do kwestii spornych i nie do końca wyjaśnionych można zaliczyć nie tylko kontrowersje związane z podziałem na formy i rodzaje wielości przestępstw, ale również kwestie szczegółowe, jak problematyka łączenia kar bezwzględnych i z warunkowym zawieszeniem ich wykonania. Z punktu widzenia polskiego porządku prawnego, w szczególności nowelizacji Kodeksu karnego¹ wprowadzonej ustawą z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw², godnym uwagi wydaje się zwłaszcza instytucja zbiegu wyroków, stanowiąca oryginalny przejaw myśli rosyjskiej nauki prawa karnego.

Kreśląc uwagi dotyczące wymiaru kary za zbieg przestępstw i zbieg wyroków, nie sposób nie odnieść się na samym początku do pojęć, które stanowią podstawę tejże nauki i którymi posługuje się rosyjski ustawodawca; w szczególności jest to kwestia definiowania czynu, przestępstwa jednostkowego, a także wielości przestępstw, zbiegu przestępstw oraz zbiegu wyroków.

2. Czyn jako podstawa odpowiedzialności karnej

Rosyjski system prawa karnego oparty jest na zasadzie, że podstawą odpowiedzialności karnej jest czyn – w obecnie obowiązującym Kodeksie

¹ Ustawa z dn. 6 VI 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553 ze zm., dalej: „Kodeks karny”, „k.k.”

² Dz.U. 2015, poz. 396.

karnym Federacji Rosyjskiej z 13 czerwca 1996 r.³ próżno jednak szukać definicji czynu, jednakże prawodawca posługuje się w ustawie tym terminem wielokrotnie. Tytułem przykładu można przytoczyć, że w art. 3 ust. 1 r.k.k. stwierdza: „Przestępność czynu, a także jego karalność i inne prawno-karne skutki są określone tylko w niniejszym Kodeksie”; w art. 8 r.k.k.: „Podstawę odpowiedzialności karnej stanowi dokonanie czynu zawierającego wszystkie znamiona przestępstwa przewidziane w niniejszym Kodeksie”; w art. 9 ust. 1 r.k.k.: „Przestępność i karalność czynu określa się ustawą karną obowiązującą w chwili dokonania tego czynu” czy wreszcie w art. 14 ust. 1 r.k.k.: „Przestępstwo stanowi zawiniony społecznie szkodliwy czyn, zabroniony przez niniejszy Kodeks pod groźbą kary”. Wydaje się, że prawodawca wymiennie posługuje się pojęciem działania (zaniechania), które pojawia się w ustawie karnej nie rzadziej niż termin „czyn”, np. po użyciu tego określenia w wyżej zacytowanym art. 9 ust. 1 r.k.k. dodaje w ust. 2: „Czas popełnienia przestępstwa stanowi czas popełnienia społecznie szkodliwego działania (zaniechania) niezależnie od czasu nastąpienia skutków”. Podobnie ustawodawca zachował się w art. 14 r.k.k., gdzie w ustępie 2 stwierdza: „Nie stanowi przestępstwa działanie (zaniechanie), chociażby formalnie i wypełniające znamiona jakiegokolwiek czynu, przewidzianego w niniejszym Kodeksie, ale ze względu na znikomość niebędące społecznie szkodliwe”.

Na przedpolu rozważań trzeba zaznaczyć, że rosyjski ustawodawca nie oparł się na zasadzie zakazującej multiplikację przestępstw przez multiplikację ocen, zatem ten sam czyn może stanowić więcej niż jedno przestępstwo. Prawdopodobnie właśnie z tego względu w piśmiennictwie nie zostały określone kryteria tożsamości (jedności, identyczności) czynu i w tym zakresie brak jakichkolwiek wypowiedzi na ten temat. Jednocześnie jednak w systemie prawnym obowiązuje zasada *ne bis in idem*, która (poza aktami prawa międzynarodowego wiążącymi Rosję)⁴ obecnie została wyrażona zarówno w rosyjskim Kodeksie karnym (art. 6 ust. 2), jak i Konstytucji Federacji Rosyjskiej (art. 50 ust. 1).

³ Dalej: „rosyjski Kodeks karny”, „r.k.k.”

⁴ Art. 14 pkt 7 Międzynarodowego Paktu o Obywatelskich i Politycznych Prawach z 1966 r.; art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1984 r.; art. 7 pkt 2 Konwencji praw i podstawowych wolności człowieka Wspólnoty Niepodległych Państw z 1995 r.

3. Pojęcie i rodzaje przestępstwa jednostkowego

Z punktu widzenia zasadniczego przedmiotu prowadzonych rozważań niezbędnym jest odniesienie się do pojęcia „przestępstwo jednostkowe”⁵, stanowi ono bowiem nierozzerwalną część struktury wielości przestępstw, pozwalając ocenić, kiedy mamy do czynienia z jednym przestępstwem, a kiedy z wieloma, co ma niebagatelne znaczenie dla określenia odpowiedzialności karnej sprawcy w zakresie wymiaru kary. Termin ten jest definiowany jako przejaw działalności jednej lub kilku osób, która oznacza zrealizowanie znamion typu czynu zabronionego, gdy dochodzi do wypełnienia jednego przestępnego zamierzenia, które przez ustawodawcę zostało uznane za przestępstwo⁶, a zatem mowa jest o społecznie szkodliwym czynie stanowiącym realizację jednej normy prawnokarnej, tj. wypełniającym znamiona jednego typu czynu zabronionego⁷.

⁵ Rosyjski termin to „единое/единичное преступление” – chociaż w literaturze zauważa się, że bardziej trafnym jest pojęcie „единичное преступление”, ponieważ posiada ono jedno znaczenie – „tylko jeden”, „jedyny”, w przeciwieństwie do terminu „единое преступление”, które posiada dwa znaczenia: po pierwsze „ogólny”, po drugie „jeden”, „tylko jeden”. Zob. С.И. Ожегов, *Толковый словарь русского языка*, Moskwa 1970, s. 180–181; zob. również: *Уголовное право. Общая часть*, red. А.А. Герцензон, Н.Д. Дурманов, М.М. Исаев, Moskwa 1938, s. 387; *Советское социалистическое уголовное право. Часть общая. Учебник для вузов*, red. Б.С. Утевский, Moskwa 1950, s. 356; И.Б. Агаев, *Проблема повторности в уголовном праве*, Moskwa 2004, s. 21.

⁶ Zob. Н.С. Таганцев, *Русское уголовное право. Лекции. Часть общая. Том 2*, Moskwa 1994, s. 280. Za konstytutywne cechy przestępstwa jednostkowego N.S. Tagancew uważał: 1) tożsamość naruszanego dobra prawnego; brak takiej tożsamości, tj. naruszenie kilku norm, świadczy o dokonaniu więcej niż jednego przestępstwa pojedynczego z wyjątkiem idealnego zbiegu przestępstw, tj. sytuacji, gdy sprawca jednym czynem wypełnia znamiona kilku typów czynów zabronionych. Jednakże także kilkukrotne naruszenie tej samej normy nie oznacza automatycznie, że mamy do czynienia z przestępstwem pojedynczym; 2) jedność winy; czyn nie traci charakteru przestępstwa pojedynczego, gdy jedność winy spowodowała zamach na jeden prawnie chroniony interes, niezależnie od tego, jak bardzo złożona była przestępcza działalność sprawcy, np. gdy sprawca, planując zabójstwo, kupuje sobie broń bądź w sytuacji, gdy chcąc zabić swoją ofiarę bronią, strzela w nią, a następnie pozbawia życia za pomocą noża – naonczas zostanie skazany za zabójstwo, a nie za zbieg zabójstwa i usiłowania zabójstwa; 3) jedność woli, która zostaje wyrażona w jednym zachowaniu i jest związana z naruszeniem jednej normy, chociażby skutkiem tego było spowodowanie uszczerbku bądź niebezpieczeństwa kilku prawnie chronionym interesom, np. jednoczynowe zniesławienie kilku osób.

⁷ Zob. В.П. Малков, w: *Энциклопедия уголовного права. Том 3. Понятие преступления*, red. Б.В. Малинин, Санкт-Петербург 2005, s. 280; *Советское уголовное право. Общая часть*, red. Г.А. Кригер, Н.Ф. Кузнецова, Ю.М. Ткачевский, Moskwa 1988, s. 97; Б.В. Волженкин, *Квалификация при обвинении в совершении нескольких преступлений*, „Социалистическая законность” 1984, nr 10, s. 33; Л.Д. Гаухман, Л.М. Колодкин, *Уголовное право. Общая часть. Учебник*, Moskwa 1997, s. 108 i n.

W literaturze wyróżnia się dwa rodzaje przestępstwa jednostkowego: przestępstwo jednostkowe proste oraz przestępstwo jednostkowe złożone. Pierwsze z nich charakteryzuje się zamachem na jedno dobro prawne, stanowi jeden czyn i może pociągnąć za sobą jeden skutek. Natomiast przestępstwa jednostkowe złożone stanowią czyny składające się z dwóch lub więcej przestępnych czynności realizujących znamiona jednego typu czynu zabronionego i zazwyczaj prowadzące do kilku skutków⁸. Istnieje wiele podziałów przestępstw jednostkowych złożonych⁹ – na potrzeby niniejszego opracowania zostaną opisane te, które są najczęściej wymieniane, tj.: przestępstwo ciągłe, trwałe, złożone oraz z alternatywnie ujętymi czynnościami sprawczymi. Cechą wspólną wyżej wymienionych kategorii przestępstw jest to, że żadne z nich nie posiada definicji legalnej.

Pojęcie przestępstwa ciągłego stanowi swego rodzaju fenomen, gdyż aż do czasów współczesnych opiera się o przesłanki wskazane w postanowieniu Plenum Sądu Najwyższego ZSRR z 4 marca 1929 r. o warunkach stosowania przedawnienia i amnestii w stosunku do przestępstw trwałych i ciągłych¹⁰, które określiło je jako „składające się z szeregu przestępnych tożsamyh czynności ukierunkowanych na ogólny cel stanowiących jednostkowe przestępstwo”¹¹. Brak jednolitej pozycji doktryny co do tych kwestii określa się jako przyczynę, dla której niemożliwe jest wprowadzenie ustawowej definicji przestępstwa ciągłego¹². Nie ulega jednak wątpliwości, że niezależnie

⁸ Zob. И.Б. Агаев, *Проблема...*, s. 27.

⁹ Zob. Н.Ф. Кузнецова, *Значение преступных последствий для уголовной ответственности*, Москва 1958, s. 77–78; В.П. Малков, *Совокупность преступлений*, Казань 1974, s. 91.

¹⁰ Na marginesie warto zauważyć, że pojęcie przestępstwa ciągłego znajduje się również w Zarządzeniu Prokuratury Generalnej Federacji Rosyjskiej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Federacji Rosyjskiej z 29 grudnia 2005 r. „O wspólnej ewidencji przestępstw” i jest określone jako „przestępstwo składające się z szeregu tożsamyh czynów (działań lub zaniechań) ukierunkowanych ku jednemu celowi, objętych przez sprawcę jednym zamiarem, charakteryzujące się jednością dobra prawnego, możliwych skutków przestępnych i kwalifikowanych jako jedno przestępstwo”. Na ten termin powołują się pracownicy organów wymiaru sprawiedliwości przy rejestracji i ewidencjonowaniu przestępstw, jednakże nie może on stanowić prawnej podstawy dla kwalifikacji przestępstw przez sąd.

¹¹ Постановление Пленум Верховного Суда СССР от 4 III 1929 года об условиях применения давности и амнистии к длящимся и продолжаемым преступлениям: „преступления продолжаемые, т.е. преступления, складывающиеся из ряда тождественных преступных действий, направленных к общей цели и составляющих в своей совокупности единое преступление”.

¹² Zob. Н.И. Пряхина, В.Ф. Щепельков, *Квалификация продолжаемых преступлений: закон, теория, практика*, „Российский ежегодник уголовного права” 2013, nr 6, s. 381.

od przyjmowanych przesłanek instytucja ta stanowi mechanizm redukcyjny, gdyż wielość czynów prowadzi do pociągnięcia do odpowiedzialności za jedno przestępstwo. Definiując przestępstwo ciągłe, różni autorzy wymieniają odmienne znamiona¹³, m.in.: popełnienie kilku tożsamyh lub jednorodnych czynów; każdy czyn powinien wyczerpywać znamiona typu zabronionego; czyny mogą stanowić zarówno przestępstwa, jak i wykroczenia; to samo źródło pochodzenia skradzionych rzeczy¹⁴; wspólne skutki; to samo dobro prawne; podobny sposób popełnienia przestępstwa; zachowania popełniane bez przerwy czasowej, jak i w niewielkich odstępach czasowych; jeden zamiar; jeden plan; ogólny cel; ogólna motywacja.

Przestępstwa trwałe charakteryzują się nieprzerwanym wypełnianiem znamion typu czynu zabronionego rozłożonym w czasie. Na uwagę zasługuje rozróżnienie przestępstw trwałych na dwie grupy: uchylanie się sprawcy od wypełnienia leżących na nim obowiązków oraz przechowywanie zakazanych przedmiotów¹⁵. Przestępstwo trwałe rozpoczyna się z chwilą popełnienia przestępczego działania lub zaniechania, które samo ze swej istoty stanowi zakończone przestępstwo. Za koniec przestępstwa trwałego można uznać¹⁶:

- a) dobrowolne zakończenie przez sprawcę danego działania lub zaniechania;
- b) nastąpienie wydarzeń uniemożliwiających dalsze dokonywanie przestępstwa;

¹³ Zob. К. Кремнев, М. Миненок, *Квалификация продолжаемых и повторных хищений*, „Советская юстиция” 1990, nr 10, s. 9; М. Становский, *Понятие продолжаемого преступления*, „Российская юстиция” 1995, nr 11; Т.Э. Караев, *Повторность преступлений*, Москва 1983, s. 10; Н.Ф. Кузнецова, *Квалификация сложных составов преступлений*, „Уголовное право” 2000, nr 1, s. 32; Н.Г. Иванов, *Уголовное право России. Общая и особенная части. Учебник для вузов*, Москва 2003, s. 312; *Постатейный комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, red. А.И. Чучаев, Москва 2004, s. 188; И. Камынин, *Особенности определения сроков давности по делам о продолжаемых преступлениях*, „Законность” 2004, nr 1, s. 29; Н.И. Пряхина, В.Ф. Щепельков, *Об отграничении продолжаемого преступления от совокупности преступлений*, „Криминалист” 2011, nr 1, s. 8; А.П. Козлов, А.П. Севастьянов, *Единичные и множественные преступления*, Санкт-Петербург 2011, s. 62–63; Н.Н. Баймакова, *Длящиеся и продолжаемые преступления: время совершения и практическое значение момента их окончания*, „Российское правосудие” 2011, nr 3, s. 73.

¹⁴ Zob. *Уголовное право России. Общая часть. Учебник*, red. Н.М. Кропачев, Б.В. Волженкин, В.В. Орехова, Санкт-Петербург 2006, s. 617.

¹⁵ Zob. Н.К. Семернова, Г.П. Новоселов, З.А. Николаева, *Множественность преступлений. Квалификация и назначение наказания*, Свердловск 1990, s. 7–8.

¹⁶ Zob. И.Б. Агаев, *Проблема...*, s. 37.

- c) utrata obowiązków, których wcześniejsze niewykonywanie było bezprawne;
- d) uniemożliwienie dalszego dokonywania przestępstwa na skutek interwencji organów wymiaru sprawiedliwości.

Przestępstwa złożone stanowią jeden społecznie szkodliwy czyn składający się z szeregu wzajemnie związanych czynności, spośród których każde rozpatrywane oddzielnie wypełnia samodzielnie znamiona typu czynu zabronionego, jednakże ze względu na ogólne ukierunkowanie traktowane jest jako jedno przestępstwo złożone¹⁷. Przestępstwo złożone charakteryzuje się zwiększoną społeczną szkodliwością, dlatego wskazany jest w takich przypadkach wyższy wymiar kary. Według W.P. Małkova przestępstwa złożone można podzielić na takie, u podstawy których leży kilka niejednocześnie wykonywanych czynności, oraz na takie, które charakteryzują się wykonaniem jednej czynności, która pociągnęła za sobą kilka przestępnych skutków¹⁸. Natomiast M.N. Stanowski przedstawił propozycję zamieszczenia na poziomie ustawowym pojęcia przestępstwa złożonego: „Za przestępstwo złożone uważa się popełnienie jednego bądź więcej czynów, które stanowią naruszenie dwóch i więcej dóbr prawnych i prowadzących do wielu jednocześnie wzajemnie między sobą powiązanych skutków, jeden spośród których określa charakter całego przestępstwa”¹⁹.

4. Wielość przestępstw

Wielość przestępstw stanowi prawnokarną instytucję, tj. „wydzielony kompleks norm prawnych stanowiących część gałęzi prawa, który reguluje odmianę określonego rodzaju społecznych stosunków”²⁰. Za wielość przestępstw uważa się popełnienie kilku przestępstw przez tego samego sprawcę. Obligatoryjną przesłankę tego pojęcia stanowi wymóg, by każdy czyn samodzielnie realizował znamiona typu czynu zabronionego, natomiast czyny zabronione mogą różnić się między sobą zarówno stroną przedmiotową, jak i podmiotową, ale zawsze mają jeden wspólny element – podmiot spraw-

¹⁷ Zob. И.Б. Агаев, *Проблема...*, s. 30.

¹⁸ Zob. В.П. Малков, *Множественность преступлений и её формы по советскому уголовному праву*, Казань 1982, s. 16–17.

¹⁹ М.Н. Становский, *Назначение наказания при совокупности преступлений*, Санкт-Петербург 1995, s. 77.

²⁰ В.Н. Хропанюк, *Теория государства и права*, Москва 1997, s. 213.

czy²¹. Jeśli wobec jednego z dwóch czynów zachodzą okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną (uwolnienie od odpowiedzialności karnej w związku z przedawnieniem karalności bądź ścigania; wejście w życie ustawy dekryminalizującej dane przestępstwo; utrata społecznej szkodliwości czynu; brak skargi pokrzywdzonego w sprawach, w których jest wymagana do wszczęcia postępowania; akt amnestii bądź prawo łaski), to wówczas nie mamy do czynienia z wielością przestępstw.

W piśmiennictwie przedstawiono wiele poglądów odnoszących się do definicji wielości przestępstw. Według W.P. Małkowa wielość przestępstw zachodzi, gdy sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw niezależnie od tego, czy mógł zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej, jeśli jednocześnie nie doszło do przedawnienia karalności lub ścigania, a także nie występują negatywne przesłanki procesowe²². Natomiast N.F. Kuzniecowa uważała, że wielość przestępstw stanowi spowodowanie jednemu bądź kilku dobrom prawnym szkody więcej niż jeden raz²³. Tamierlan Erlan Karajew wspominał, że wielość przestępstw to popełnienie przez jednego sprawcę jednocześnie lub niejednocześnie dwóch lub więcej przestępstw, jeśli każde z nich zawiera w sobie znamiona przestępstwa jednostkowego przewidzianego przez ustawę karną²⁴. Najbardziej rozpowszechnione stanowisko zakłada²⁵, że przesłankami wielości przestępstw są:

- 1) tożsamość sprawcy;
- 2) popełnienie dwóch lub więcej przestępstw – w szczególności należy zaznaczyć, że chodzi wyłącznie o przestępstwa, a nie np. o administracyjne czy dyscyplinarne wykroczenia;
- 3) każdy z czynów stanowi oddzielne przestępstwo – ta przesłanka pozwala odróżnić wielość przestępstw od przestępstwa jednostkowego;
- 4) bez znaczenia jest to, czy sprawca został pociągnięty do odpowiedzialności karnej za popełnione przestępstwa – wielość przestępstw zachodzi niezależnie od tego, kiedy doszło do przestępstwa: do chwili pociągnięcia do odpowiedzialności karnej czy po osądzeniu, po odbyciu kary za wcześniejsze przestępstwo czy przed odbyciem tej kary;

²¹ Zob. Е.А. Фролов, Р.Р. Галиакбаров, *Множественность преступных деяний как институт советского уголовного права*, Свердловск 1967, s. 8; А.Ф. Зелинский, *Квалификация повторных преступлений. Учебное пособие*, Волгоград 1976, s. 8; И.Б. Агаев, *Проблема...*, s. 43.

²² Zob. В.П. Малков, *Совокупность...*, s. 11.

²³ Zob. Н.Ф. Кузнецова, *Значение...*, s. 142.

²⁴ Zob. Т.Э. Караев, *Повторность...*, s. 67.

²⁵ Zob. И.Б. Агаев, *Проблема...*, s. 48 i n.

- 5) jednoczesność lub niejednoczesność popełniania przestępstw nie ma wpływu na przyjęcie wielości przestępstw – w związku z brakiem zakazu multiplikacji przestępstw przez multiplikację ocen ten sam czyn może stanowić kilka przestępstw;
- 6) brak okoliczności wyłączających możliwość przypisania odpowiedzialności karnej za przestępstwo.

Ponadto w piśmiennictwie prezentowane są również odmienne poglądy odnośnie do rodzajów wielości przestępstw. Szczegółowe omówienie tej tematyki wykracza poza ramy niniejszej pracy²⁶, w której przyjęty zostanie pogląd, że w aktualnie obowiązującym stanie prawnym wielość przestępstw dzieli się na zbieg przestępstw, recydywę przestępstw oraz zbieg wyroków²⁷.

4.1. Zbieg przestępstw

Konstrukcja zbiegu przestępstw została uregulowana w art. 17 r.k.k. W ustępie pierwszym tego przepisu został określony realny zbieg przestępstw, w ustępie drugim idealny zbieg, w ostatnim zaś wprowadzono do ustawy dyrektywę *lex specialis derogat legi generali* – w nauce rosyjskiego prawa karnego będącą jednym z rodzajów konkurencji norm prawnokarnych, która rozumiana jest jako popełnienie jednego przestępstwa, które *prima facie* wypełnia znamiona kilku typów czynów zabronionych²⁸. Drugą odmianę (wy-

²⁶ Zob. w szczególności: А.М. Яковлев, *Совокупность преступлений по советскому уголовному праву*, Москва 1960, s. 5; Г.Т. Ткешелиадзе, *Ответственность при совокупности преступлений по советскому уголовному праву*, Тбилиси 1961, s. 3; П.С. Дагель, *Множественность преступлений*, Владивосток 1969, s. 3; А.М. Ниедре, *Понятие рецидива преступлений и уголовная ответственность рецидивистов*, Рига 1971, s. 5; В.Н. Кудрявцев, *Общая теория квалификации преступлений*, Москва 1972, s. 278 i n.; Б.А. Куринов, *Научные основы квалификации преступлений. Учебное пособие*, Москва 1984, s. 16; Т.Э. Караев, *Повторность...*, s. 66; Д.Н. Бахрах, *Множественность правонарушений*, w: *Направления уголовной политики в борьбе с преступностью. Межвузовский сборник научных трудов*, red. Ю.А. Воронин, Свердловск 1986, s. 69; Ю.А. Красиков, *Множественность преступлений. Понятие, виды, наказуемость: Учебное пособие*, Москва 1988, s. 8; М.Н. Становский, *Назначение...*, s. 122; К.А. Панько, *Вопросы общей теории рецидива в советском уголовном праве*, Воронеж 1988, s. 22; В.Ф. Шмелев, *Уголовная ответственность при совокупности преступлений*, Москва 1992, s. 22; А.Ф. Зелинский, *Квалификация...*, s. 9; Е.А. Фролов, Р.Р. Галиакбаров, *Множественность...*, s. 8.

²⁷ Zob. А.П. Козлов, А.П. Севастьянов, *Единичные...*

²⁸ Zob. И.И. Горелик, *Конкуренция уголовно-правовых норм*, Красноярск 1998, s. 14–15; Л.В. Иногамова-Хегай, *Конкуренция уголовно-правовых норм при квали-*

pracowaną jedynie przez doktrynę) stanowi konkurencja kilku specjalnych norm, kiedy to czyn na pierwszy rzut oka realizuje znamiona kilku specjalnych typów²⁹, np. jest to zbieg: kilku typów uprzywilejowanych – wówczas kwalifikacja opiera się o bardziej uprzywilejowany typ; typu kwalifikowanego i szczególnie kwalifikowanego – wówczas kwalifikacja następuje o szczególnie kwalifikowany typ; typu uprzywilejowanego i kwalifikowanego – wówczas sprawca ponosi odpowiedzialność za typ uprzywilejowany.

Idealny zbieg przestępstw stanowi jedno działanie (zaniechanie) wypełniające znamiona kilku przestępstw, których przedmiotem zamachu są co do zasady różne dobra prawne, co prowadzi do powstania kilku przestępnych skutków, a jednocześnie czyn sprawcy charakteryzuje się brakiem ogólnego celu i jednego zamiaru (co ma odróżniać idealny zbieg od przestępstwa ciągłego). Choć z art. 17 ust. 2 r.k.k. wprost wynika, że w tej sytuacji mamy do czynienia z popełnieniem kilku przestępstw, to szereg autorów traktuje idealny zbieg jako przestępstwo jednostkowe, wskazując m.in., że: „Chociaż tutaj narusza się dwie normy prawne, i chociaż ustawodawca charakteryzuje ten przypadek jako idealny zbieg, to on stanowi przestępstwo jednostkowe, skoro naruszenie tych norm związane jest jednym przestępnym czynem”³⁰ oraz że jest to „myślowe rozczłonkowanie przestępstwa jednostkowego”³¹ stosowane wówczas, gdy w prawie są luki, które najprawdopodobniej do końca nigdy nie zostaną usunięte, a idealny zbieg przestępstw jest „skazany na wieczne trwanie jako sztuczny podrodzaj wielości przestępstw”³².

фикации преступлений, Москва 2002, s. 27; Н.М. Кропачев, Б.В. Волженкин, А.И. Бойцов, *Уголовное право России. Особенная часть. Учебник*, Санкт-Петербург 2010, s. 59 i n.

²⁹ Zob. И.Б. Агаев, *Совокупность преступлений: понятие, виды, наказуемость*, Москва 2003, s. 153 i n.; Е.В. Благов, *Квалификация и наказание при совершении нескольких преступлений*, Ярославль 2006, s. 64 i n.; В.С. Комиссарова, Н.Е. Крылова, И.М. Тяжкова, *Уголовное право Российской Федерации. Общая часть. Учебник для вузов*, Москва 2012, s. 524; Постановление Пленума ВС РФ от 27 XII 2002 г., nr 29 „О судебной практике по делам о краже, грабеже и разбое”, ВБС РФ 2012, nr 11.

³⁰ Н.С. Таганцев, *Курс русского уголовного права. Часть общая*, Санкт-Петербург 1880, s. 561–562.

³¹ Н.Д. Сергеевский, *Русское уголовное право. Часть общая*, Санкт-Петербург 1910, s. 326; por. Н.Д. Дурманов, *Ответственность при совокупности преступлений по советскому уголовному праву*, „Социалистическая законность” 1937, nr 8, s. 83; М.М. Исаев, *Уголовное право. Общая часть*, Москва 1948, s. 537; Н.Ф. Яшинова, *О назначении наказания при совокупности преступлений по советскому уголовному праву*, „Ученые записки Харьковского юридического института” 1955, z. 2, s. 13.

³² А.П. Козлов, А.П. Севастьянов, *Единичные...*, s. 188.

Analizując omawiane zagadnienie, najczęściej sygnalizuje się problematykę związaną z rozróżnieniem idealnego zbiegu od przestępstwa ciągłego. Dotychczas w nauce prawa karnego nie zostały wypracowane przesłanki, za pomocą których możliwe byłoby rozgraniczenie tych konstrukcji, co bynajmniej nie dziwi, skoro do tej pory nie określono wspólnego stanowiska co do definicji przestępstwa ciągłego. Twierdzi się jedynie, że przyjęcie konstrukcji przestępstwa ciągłego wyklucza możliwość zastosowania idealnego zbiegu przestępstw³³. Jednocześnie zwraca się uwagę na to, że ustawodawca także nie przesądził tego, co jest bardziej społecznie szkodliwe – popełnienie kilku czynów składających się na czyn ciągły czy jednego czynu, który stanowi kilka przestępstw³⁴. Należy więc stwierdzić, że różnica między przestępstwem ciągłym a idealnym zbiegiem przestępstw polega na tym, że w przypadku tego pierwszego mamy do czynienia z ogólnym zamiarem oraz tożsamością (bądź jednorodnością) czynów, natomiast idealny zbieg przestępstw zawsze stanowi jeden czyn, który może realizować znamiona różnych typów czynów zabronionych, także tych charakteryzujących się nieumyślnością.

Realny zbieg przestępstw składa się z dwóch lub więcej działań (zaniechań), spośród których każde wypełnia samodzielnie znamiona przestępstwa i za żadne z tych przestępstw sprawca nie był osądzony, a jednocześnie przestępstwa te mogą być tożsame (wypełniające znamiona tego samego typu czynu zabronionego), jednorodne (typy zamieszczone w tym samym rozdziale Kodeksu karnego oraz naruszające to samo dobro prawne) oraz różnorodne³⁵. Spornym natomiast jest, czy wymagana jest niejednoczesność poszczególnych czynów. Wydaje się, że w tym zakresie wśród najnowszych publikacji dominuje pogląd, że równoczesność ta nie jest wymagana, w szczególności gdy zachowania sprawcy stanowią z jednej strony działanie, z drugiej – zaniechanie³⁶.

³³ Zob. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный)*, red. А.И. Чучаев, Москва 2010, s. 42.

³⁴ Zob. Н.И. Пряхина, В.Ф. Щепельков, *Квалификация...*

³⁵ Do 2003 r. na realny zbieg składały się jedynie przestępstwa różnorodne, w związku z tym, że do tego czasu w rosyjskim Kodeksie karnym przewidziany był dodatkowy rodzaj wielości przestępstw – niejednokrotność (art. 16 r.k.k.).

³⁶ Zob. А.А. Шибзухов, *Совокупность преступлений: проблемы квалификации*, „Российский криминологический взгляд” 2012, nr 2, s. 407–408; por. В.Н. Кудрявцев, *Общая...*, s. 146; Н.Н. Рогова, *Совокупность преступлений и ее виды*, „Уголовное право” 2005, nr 3, s. 56; Г.О. Глухова, *Вопросы квалификации и назначения наказания при совокупности преступлений: лекции*, Москва 2004, s. 12; Т.Г. Черненко, *Квалификация совокупности преступлений*, „Вестник Омского университета. Серия Право” 2014, nr 1, s. 153.

Zdecydowanie najwięcej kontrowersji budzi kwestia tego, co stanowi „granicę” realnego zbiegu – czy jest to skazanie, czy ukaranie sprawcy. Z jednej strony bowiem ustawodawca posłużył się w art. 17 ust. 1 r.k.k. sformułowaniem: osoba „nie była skazana” („не было осуждено”), a nie – „nie była ukarana” („не имеет судимости”), co wskazywałoby na pierwsze rozwiązanie. O różnym znaczeniu tych pojęć świadczy również art. 86 ust. 1 r.k.k. Z tej perspektywy, a w szczególności z uwagi na wykładnię literalną i zakaz wykładni synonimicznej, należałoby uznać, że pomiędzy poszczególnymi przestępstwami zachodzi realny zbieg, zanim zapadł pierwszy nieprawomocny wyrok w stosunku do któregokolwiek z nich³⁷.

W ujęciu alternatywnym przyjmuje się, że wyżej wymienione terminy są tożsame, na co wskazuje m.in. fakt, że wszelkie konsekwencje prawnokarne związane ze skazaniem powstają dopiero w chwili uprawomocnienia się wyroku, a nie jego ogłoszenia, w związku z czym logicznym jest, że również granicą realnego zbiegu przestępstw jest mający moc prawną wyrok³⁸. Ponadto podkreśla się, że skoro ustawodawca, definiując instytucję recydywy

³⁷ Zwolennikami tej dominującej koncepcji są: А.С. Никифоров, *Совокупность преступлений*, Москва 1965; Ю.А. Красиков, *Множественность...*; В.А. Матвинеко, *Приговор суда и его исполнение*, Минск 1968, s. 119–120; И.Д. Перлов, *Исполнение приговора в советском уголовном процессе*, Москва 1963, s. 198–199; *Курс уголовного права. Общая часть. Том I: Учение о преступлении*, red. Н.Ф. Кузнецова, И.М. Тяжкова, Москва 2002, s. 137; В. Демин, *По совокупности приговоров или преступлений?*, „Советская юстиция” 1966, nr 6, s. 9; Н.С. Таганцев, *Русское...*, s. 302; П.И. Любинский, *Техника, толкование и казуистика уголовного кодекса*, Москва 2004, s. 43; Е.В. Благов, *Квалификация...*, s. 21; В.П. Малков, *Сокупность...*, s. 35; В.П. Малков, Т.Г. Чернова, *Назначение наказания по совокупности приговоров*, „Российская юстиция” 1999, nr 10, s. 46; Постановление Пленума Верховного Суда СССР от 31 VII 1981 г. nr 3 „О практике назначения наказания при совершении нескольких преступлений и по нескольким приговорам”, Сб. постановлений Пленумов Верховных Судов СССР и РСФСР (Российской Федерации) по уголовным делам, Москва 1995, s. 210; Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 11 I 2007 г. nr 2 „О практике назначения судами Российской Федерации уголовного наказания”, „Бюллетень Верховного Суда” 2007, nr 4, s. 12.

³⁸ Za takim stanowiskiem opowiedzieli się: Ю. Юшков, *Правовые последствия законной силы приговора*, „Советская юстиция” 1970, nr 6, s. 7–8; Т.М. Кафаров, *Проблемы рецидива в советском уголовном праве*, Баку 1972, s. 218–219; И.И. Горелик, *Назначение наказания по совокупности*, Красноярск 1975, s. 101; В.К. Дуюнов, А.Л. Цветинович, *Дополнительные наказания: теория и практика*, Фрунзе 1986, s. 204; К.А. Панько, *Вопросы...*, s. 15; А.Н. Тарбагаев, Н.М. Кропачев, А.И. Бойцов, *Судимость и ее уголовно-правовое значение*, „Вестник ЛГУ” 1996, z. 2, s. 88; М.Н. Становский, *Назначение...*, s. 361 i n.; А.П. Козлов, А.П. Севастьянов, *Единичные...*, s. 234 i n.

(art. 18 r.k.k.), posłużył się sformułowaniem: osoba, „która była ukarana” („имеющая судимость”), to nieracjonalnym byłoby wprowadzanie dwóch różnych konstrukcji w jednym akcie prawnym³⁹.

Opowiadając się w tym miejscu za trafnością pierwszego poglądu, warto dodać, że najbardziej rozsądnym rozwiązaniem byłaby zmiana treści art. 17 ust. 1 r.k.k. tak, by nie budziła już wątpliwości. Choć w piśmiennictwie nie wskazuje się na ten argument, to warto zauważyć, że w całym obecnie obowiązującym Kodeksie karnym wykonawczym Federacji Rosyjskiej z 8 stycznia 1997 r.⁴⁰ prawodawca posługuje się terminem „skazany” („осужденный”), a nie „ukarany” („имеющий судимость”), a zatem traktuje osobę skazaną jako taką, wobec której można wykonać wymierzoną karę, co oczywiście dotyczy sytuacji, w której wyrok jest już prawomocny. Z drugiej jednak strony w Kodeksie postępowania karnego Federacji Rosyjskiej z 18 grudnia 2001 r.⁴¹ w art. 47 ust. 2 stwierdza się, że oskarżonego, w stosunku do którego został wydany wyrok skazujący, określa się skazanym. Ponadto słuszność pierwszego stanowiska dowodzi jednoznacznie art. 69 ust. 5 r.k.k., stanowiąc, że zasady wymierzania kary łącznej stosuje się także w przypadku, gdy po ogłoszeniu pierwszego wyroku zostanie ustalone, że skazany jest winny popełnienia innego przestępstwa popełnionego do chwili wydania wyroku w pierwszej sprawie.

Jakkolwiek aktualnie dominującym poglądem jest ten, który określa, że z realnym zbiegiem przestępstw mamy do czynienia wówczas, gdy nie zapadł jeszcze nieprawomocny wyrok za którekolwiek z przestępstw wchodzących w jego skład, to biorąc pod uwagę powyższe uregulowania, można podać w wątpliwość, czy faktycznie ustawodawca w sposób świadomy i konsekwentny posługuje się pojęciami „nie był skazany” oraz „nie był ukarany”.

W zakresie omawianej regulacji ujętej w art. 17 ust. 1 r.k.k. zastrzeżenia budzi również zapis: „z wyjątkiem wypadków, kiedy popełnienie dwóch lub więcej przestępstw przewidziano w artykułach części szczególnej niniejszego Kodeksu jako okoliczność pociągająca za sobą bardziej surową karę”, który został dodany w ramach nowelizacji z 21 lipca 2004 r. W literaturze⁴² wskazuje się, że wyjątek ten dotyczy sytuacji, w której ma miejsce:

³⁹ Zob. Т.Г. Черненко, *Квалификация...*, s. 151.

⁴⁰ Dalej: „rosyjski Kodeks karny wykonawczy”, „r.k.k.w.”

⁴¹ Dalej: „rosyjski Kodeks postępowania karnego”, „r.k.p.k.”

⁴² Zob. *Уголовное право России. Общая часть. Учебник*, red. В.В. Лукьянов, В.С. Прохоров, В.Ф. Щепельков, Санкт-Петербург 2013, s. 291 i n.; por. także: Е.В. Благов, *Квалификация...*, s. 39 i n.

- a) popełnienie przestępstwa pociągającego za sobą wystąpienie skutków, które stanowią odrębny typ czynu zabronionego, lecz w danym typie pełnią funkcję znamienia kwalifikującego (np. art. 131 ust. 2 lit. w r.k.k. – zgwałcenie pociągające za sobą zarażenie pokrzywdzonej chorobą weneryczną);
- b) popełnienie przestępstwa w sposób, który stanowi oddzielny typ czynu zabronionego, lecz w danym typie pełni funkcję znamienia kwalifikującego (np. art. 131 ust. 2 lit. b r.k.k. – zgwałcenie połączone z groźbą zabójstwa lub spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, jak również popełnione ze szczególnym okrucieństwem wobec pokrzywdzonej lub innych osób);
- c) popełnienie przestępstwa w stosunku do dwóch lub więcej osób, gdy okoliczność ta stanowi znamię kwalifikujące (np. art. 105 ust. 2 lit. a r.k.k. – zabójstwo dwóch lub więcej osób);
- d) popełnienie przestępstwa związanego z innym przestępstwem, gdy ta okoliczność stanowi znamię kwalifikujące (np. art. 105 ust. 2 lit. z r.k.k. – zabójstwo związane z rozbojem, wymuszeniem lub bandytyzmem).

Pomijając szczegółową charakterystykę wyżej wymienionych przypadków, jako wykraczającą poza ramy prowadzonych w tym miejscu rozważań, podkreślić jedynie trzeba, że dwa pierwsze są jednoznaczne, gdyż stanowią rodzaj przestępstwa jednostkowego złożonego, natomiast trzeci⁴³ i czwarty⁴⁴ wariant budzi więcej kontrowersji. Jakkolwiek wyjątek ustanowiony w art. 17 ust. 1 zd. 2 r.k.k. daleki jest od wzorcowego rozwiązania tech-

⁴³ Zob. В.П. Малков, w: *Энциклопедия...*, red. В.Б. Малинин, s. 457–458; Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 27 I 1999 г., nr 1 „О судебной практике по делам об убийстве (ст. 105 УК РФ)”; Обзор кассационной практики Судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда РФ за 2008 г., ВБС РФ 2009, nr 7, s. 26; por. А.Н. Попов, *Убийство двух или более лиц – совокупность или одно преступление*, „Криминалист” 2009, nr 2, s. 3–8; В.С. Комиссарова, Н.Е. Крылова, И.М. Тяжкова, *Уголовное...*, s. 515 i n.

⁴⁴ Ten wariant dominuje głównie w orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego: Определение КС РФ от: 21 IV 2011 г. nr 578-О-О по жалобе В. В. Сербиненко; 17 XI 2011 г., nr 1569-О-О по жалобе В.С. Филиппова; 25 XI 2012 г. nr 165-О-О по жалобе А.В. Колчина; 22 III 2012 г., nr 438-О-О по жалобе А.А. Жервова; 24 IX 2012 г. по жалобе Д.А. Глушкова; 24 IX 2012 г., nr 1666-О по жалобе Л.В. Карнова; П.С. Яни, *Сопряженность не исключает совокупности*, „Законность” 2005, nr 2, s. 27.

niczno-legislacyjnego⁴⁵, należałoby potraktować go jako mechanizm redukcyjny, gdzie wielość czynów stanowi jedno przestępstwo, a nie realny zbieg przestępstw.

4.2. Zbieg wyroków

Zbieg wyroków nie posiada swojej ustawowej definicji, w rosyjskim Kodeksie karnym mowa jest tylko o sposobie wymierzania kary za ten zbieg w art. 70 ust. 1. W związku z tym, że ustawodawca nie zdecydował się określić przesłanek tej konstrukcji, jedynie kilku przedstawiciele doktryny wskazuje tę instytucję jako rodzaj wielości przestępstw⁴⁶, a zdecydowana większość pomija ten rodzaj, dzieląc wielość przestępstw na zbieg przestępstw oraz recydywę, podkreślając m.in., że gdyby zbieg przestępstw miał być traktowany jako rodzaj wielości przestępstw, to wówczas posiadałby swoją definicję w rozdziale II Kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej, tak jak idealny i realny zbieg przestępstw oraz recydywa⁴⁷. Argumentacja ta jest o tyle nietrafna, że również wyżej wymienione konstrukcje nie były określone przez prawodawcę we wcześniej obowiązujących ustawach karnych, a były opisywane w ten sam sposób co aktualnie zbieg wyroków – tj. poprzez określenie zasad wymiaru kary za ich popełnienie, a mimo to wówczas nie budziło zastrzeżeń, że zarówno zbieg przestępstw, jak i recydywa stanowią rodzaj wielości przestępstw.

Uwzględniając treść art. 70 ust. 1 r.k.k., należałoby zdefiniować zbieg wyroków jako popełnienie przez sprawcę nowego przestępstwa po skazaniu go za poprzednie jedno lub więcej przestępstw do chwili całkowitego odbycia za nie kary. Nawiązując do sygnalizowanego już wcześniej zagadnienia związanego z rozumieniem pojęcia „skazanie”, w konsekwencji trzeba uznać, że ze zbiegiem wyroków mamy do czynienia, gdy sprawca dopuścił się nowego przestępstwa po wydaniu nieprawomocnego wyroku za wcześniej popełnione jedno lub więcej przestępstw. Uregulowanie ujęte w art. 70 ust. 1 r.k.k. *prima facie* wskazuje, że skoro dołącza się nieodbyłą część kary

⁴⁵ Wyjątek ten jest interpretowany nawet jako jeden z rodzajów wielości przestępstw – В.П. Малков, *Институт множественности преступлений в доктрине и уголовном законодательстве России*, „Актуальные проблемы экономики и права” 2008, nr 4, s. 190.

⁴⁶ Zob. М.Н. Становский, *Назначение...*, s. 303; В.П. Малков, Т.Г. Чернова, *Совокупность приговоров и применение наказания*, Казань 2003, s. 41 i n.; В.П. Малков, *Институт...*, s. 188 i n.

⁴⁷ Zob. А.П. Козлов, А.П. Севастьянов, *Единичные...*, s. 231–233.

za poprzedni wyrok sądu, to zbieg wyroków nie zachodzi, gdy sprawca nie zaczął odbywać jeszcze kary za poprzednie przestępstwo (przestępstwa), ponieważ kara ta jest nieodbyta w całości, a nie w części. Jednak wykładnia literalna tego przepisu w sposób oczywisty prowadzi do nieracjonalnego rozstrzygnięcia, więc należy uznać, że stosowanie przepisów o wymiarze kary za zbieg wyroków aktualizuje się również wtedy, kiedy sprawca popełnił nowe przestępstwo po wydaniu nieprawomocnego wyroku w pierwszej sprawie, a przed rozpoczęciem odbywania kary za ten wyrok.

5. Wymiar kary za zbieg przestępstw i kara łączna

Wymiar kary za zbieg przestępstw został określony w art. 69 r.k.k. Spoglądając na tę regulację, można zauważyć, że ustawodawca nie rozróżnia sposobu wymierzania kary w przypadku idealnego oraz realnego zbiegu przestępstw i kara łączna w obu przypadkach wymierzana jest w ten sam sposób, zatem kwestia tego, czy wielość przestępstw jest skutkiem dokonania jednego bądź wielu czynów, *prima facie* na etapie wymiaru kary nie ma żadnego znaczenia. Zarazem orzekanie kary łącznej przebiega w dwóch etapach: wprzód dochodzi do wymierzenia kary za każde przestępstwo, a następnie do wymierzenia końcowej kary za zbieg przestępstw.

W pierwszej kolejności zatem sąd wymierza karę w oparciu o ogólne zasady, biorąc pod uwagę charakter i stopień społecznej szkodliwości czynu i osobę sprawcy, w tym okoliczności łagodzące i obciążające, a także wpływ wymierzonej kary na poprawę skazanego oraz na warunki życia jego rodziny (art. 60 ust. 3 r.k.k.), a następnie w oparciu o zasady szczególne, m.in. zasady wymiaru kary za nieukończone przestępstwo (art. 66 r.k.k.), w przypadku werdyktu ławy przysięgłych o złagodzeniu kary (art. 65 r.k.k.) czy za recydywę (art. 68 r.k.k.). Ponadto w tym stadium pojawia się problem, czy sąd powinien orzekać karę za poszczególne przestępstwa, uwzględniając całą działalność przestępczą sprawcy i związki pomiędzy poszczególnymi przestępstwami⁴⁸, czy winien oceniać te przestępstwa wyłącznie oddzielnie, odizolowując je od siebie⁴⁹, czy wreszcie winien orzekać, uwzględniając obie wyżej wymienione kwestie⁵⁰. Za słuszny należy uznać drugi pogląd, z tego

⁴⁸ Zob. Н.Д. Дурманов, *Ответственность...*, s. 82–83.

⁴⁹ Zob. *Советское уголовное право в 6 т., Общая часть*, red. А.А. Пионтковский, Москва 1970, s. 319; Ю. Юшков, *Назначение наказания по совокупности преступлений*, „Социалистическая законность” 1973, nr 3, s. 64.

⁵⁰ Zob. М.Н. Становский, *Назначение...*, s. 322–323; Е.В. Благов, *Применение специальных начал назначения уголовного наказания*, Москва 2007, s. 210–211.

względu, że po pierwsze – kwestia powiązań pomiędzy przestępstwami będzie przedmiotem badań sądu na kolejnym etapie; po drugie zaś, stanowisko przeciwne prowadzioby do stosowania różnych zasad w zależności od tego, czy sąd wyrokuje w kwestii kary łącznej, czy wyroku łącznego (art. 69 ust. 5 r.k.k.). Nie ulega wątpliwości, że w ramach wyroku łącznego niemożliwa byłaby analiza więzi pomiędzy poszczególnymi przestępstwami, skoro sąd wówczas tylko zalicza na poczet końcowej kary odbytą część kary orzeczoną we wcześniejszym judykacie. Ponadto ze względu na specyfikę sankcji przewidzianych za niektóre typy czynów zabronionych w części szczególnej rosyjskiego Kodeksu karnego w tym stadium możliwe jest również wymierzenie jednocześnie kilku kar za jedno przestępstwo.

W tym miejscu należy także zasygnalizować interesujące stanowisko Plenum Sądu Najwyższego, które w postanowieniu z 29 października 2009 r. uznało, że okoliczności łagodzące należy brać pod uwagę zarówno przy wymiarze kary za każde przestępstwo, jak i przy wymiarze kary za zbieg przestępstw, a zatem nakazało uwzględniać te same okoliczności dwukrotnie, niestety nie uzasadniając w żaden sposób swojego stanowiska⁵¹.

W drugim etapie sąd wymierza końcową karę za zbieg przestępstw w miejsce wcześniej orzeczonych kar za każde z przestępstw, a zatem dochodzi wówczas do redukcji wielości konsekwencji wynikających z przypisania sprawcy odpowiedzialności karnej za popełnienie kilku przestępstw, co prowadzi do wykonania tylko jednej kary łącznej. Ponadto zbieg przestępstw stanowi samoistną podstawę do wymiaru kary surowszego rodzaju (art. 60 ust. 2 r.k.k.).

5.1. Zasada absorpcji

Poszukując odpowiedzi na pytanie, która kara w ramach stosowania absorpcji powinna zostać pochłonięta, należy odnieść się do treści art. 44 r.k.k., który zawiera katalog kar od najłagodniejszej do najsurowszej – w ten sposób należy oceniać, która kara w rozumieniu art. 69 ust. 2 r.k.k. jest mniej surowa.

Zasada absorpcji budzi wątpliwości w przypadku, gdy dochodzi do wymierzenia kary łącznej w postaci prac poprawczych (art. 50 r.k.k.) bądź ograniczenia w służbie wojskowej (art. 51 r.k.k.), w zakresie oceny, która z wymierzonych kar jest karą mniej surową, a zatem która kara powinna być pochłonięta. Pojawiające się zastrzeżenia wynikają z faktu, że poza wy-

⁵¹ Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 29 X 2009 г. nr 20 г. Москва „О некоторых вопросах судебной практики назначения и исполнения уголовного наказания”.

mierzeniem kar w postaci prac poprawczych albo ograniczenia w służbie wojskowej dokonuje się jednocześnie potrąceń z wynagrodzenia na rzecz dochodów państwa (art. 50 ust. 1 i art. 51 ust. 2 r.k.k.), a okresy, na które wymierzono te kary i na które ustalono dokonywanie potrąceń, nie muszą być sobie równe. Wskazuje się, że w sytuacji zbiegu przestępstw za mniej surową karę należy potraktować:

- a) przy jednakowym wymiarze kary – tę, która przewiduje mniejszą wysokość potrąceń,
- b) przy jednakowej wysokości potrąceń – tę, która przewiduje mniejszy wymiar kary,
- c) przy różnych okresach i wysokościach potrąceń – tę, która przewiduje mniejszy całkowity rozmiar potrąceń⁵².

Nie można jednak zgodzić się z takim poglądem, który sprowadza się do abstrakcyjnego wskazania, którą karę uznaje się za łagodniejszą, albowiem kwestia oceny, która z wymierzonych kar jest surowsza, powinna być rozpatrywana w zależności od danego przypadku.

5.2. Zasada częściowego lub całkowitego sumowania kar

Pierwsza uwaga, która nasuwa się po lekturze art. 56 ust. 4 i 5 oraz art. 69 r.k.k., dotyczy tego, że wyłącznie w przypadku terminowej kary pozbawienia wolności ustawodawca przewidział, iż w ramach kary łącznej przy częściowym lub całkowitym sumowaniu kar można wymierzyć karę wyższą niż górna granica, która jest przewidziana w sytuacji wymiaru kary za jedno przestępstwo (zgodnie z art. 56 ust. 2 r.k.k. podstawowy wymiar terminowej kary pozbawienia wolności wynosi od 2 miesięcy do 20 lat, natomiast w ramach kary łącznej jest to maksymalnie 25 lat, a jeśli sprawca popełnił przestępstwo wymienione w enumeratywnym katalogu ujętym w art. 56 ust. 5 r.k.k. – maksymalnie 30 lat)⁵³. Odnośnie do łagodniejszych rodzajów kar: grzywny, pozbawienia prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością, pozbawienia specjalnego, wojskowego lub honorowego stopnia, szczególnych odznak i państwowych

⁵² Zob. E.B. Благов, *Применение...*, s. 216.

⁵³ W literaturze można spotkać się z postulatem, że końcowa kara pozbawienia wolności w ramach kary łącznej nie powinna mieć górnej granicy (zob. И.Б. Агаев, *Совокупность...*, s. 187), co w rzeczywistości spowodowałoby, że terminowa kara pozbawienia wolności w niektórych przypadkach przechodziłaby w surowszy rodzaj kary – karę dożywotniego pozbawienia wolności.

nagród, prac obowiązkowych, prac poprawczych, ograniczenia w służbie wojskowej, ograniczenia wolności, prac przymusowych, aresztu i przebywania w dyscyplinarnej jednostce wojskowej (art. 44 lit. a–k r.k.k.) brak tożsamej regulacji, zatem w takich sytuacjach kara ta nie może przekraczać górnych granic ustanowionych dla tych rodzajów kar w części ogólnej rosyjskiego Kodeksu karnego. Wydaje się, że brak takiego uregulowania jest nieprzypadkowy, gdyż ustawodawca w sposób konsekwentny przewiduje, że tylko kara pozbawienia wolności może podlegać takiemu obostrzeniu – nie podlega mu również kara łączna przy sumowaniu kar dodatkowych (art. 69 ust. 4 zd. 2 r.k.k.) i łagodniejsze rodzaje kar niż kara pozbawienia wolności w ramach zbiegu wyroków (art. 70 ust. 2 r.k.k.).

Prima facie wydaje się, że wyłącznie w zależności od rodzaju (ciężkości) przestępstw oraz ich formy stadialnej przewidziano dwa sposoby wymiaru kary łącznej: absorpcji bądź częściowego lub całkowitego sumowania kar. Na pierwszy rzut oka z art. 69 ust. 3 r.k.k. można by wyczytać, że w każdym przypadku, gdy chociażby jedno z przestępstw wchodzących w zbieg stanowi ciężkie lub szczególnie ciężkie przestępstwo, nie jest możliwe stosowanie absorpcji. Jednakże należy zauważyć, że w art. 69 ust. 2 zd. 2 i art. 69 ust. 3 zd. 2 r.k.k. ustawodawca wprowadził różne sformułowania – odpowiednio – „w tym przypadku kara końcowa” oraz „w tym przypadku kara końcowa pozbawienia wolności”. Jeśli zatem sprawca w ramach zbiegu popełnił dwa ciężkie przestępstwa, za które przewidziano sankcje alternatywne, np. dwie kradzieże z włamaniem do mieszkania, które są zagrożone m.in. karą grzywny od 100.000 do 500.000 rubli albo karą pozbawienia wolności do 6 lat (art. 158 ust. 3 r.k.k.), i za obie kradzieże wymierzono karę grzywny w najwyższym wymiarze, tj. po 500.000 rubli, to wówczas nie może dojść do zastosowania art. 69 ust. 3 r.k.k., sumując bowiem częściowo lub całkowicie te kary, dojdzie do przekroczenia maksymalnego wymiaru kary, na co nie pozwala art. 69 ust. 3 zd. 2 r.k.k., gdyż stanowi tylko o końcowej karze pozbawienia wolności. W opisanym przykładzie musi zatem dojść do absorpcji jednej kary grzywny przez drugą, więc *de facto* znajduje zastosowanie art. 69 ust. 2 r.k.k., mimo że zostały popełnione dwa ciężkie przestępstwa. Nie ulega zatem wątpliwości, że w takich warunkach dochodzi do nieusprawiedliwionego uprzywilejowania sprawcy, który popełniwszy ciężkie lub szczególnie ciężkie przestępstwo, za które orzeczono maksymalny wymiar kary łagodniejszego rodzaju niż kara pozbawienia wolności, w rzeczywistości ponosi prawnokarne konsekwencje tylko za jeden z czynów. W tym przypadku wymiar kary łącznej jest oczywiście nieracjonalny, zarazem aktualna regulacja nie umożliwia sądowi miarkowania wysokości

tej kary. W związku z powyższym ustawodawca winien skorygować treść art. 69 ust. 3 zd. 2 r.k.k. w ten sposób, by sformułować to uregulowanie tak, jak w art. 69 ust. 2 zd. 2 r.k.k., a zatem: „W tym przypadku końcowa kara nie może przewyższać o więcej niż połowę maksymalny okres lub wymiar kary przewidziany za najcięższe z popełnionych przestępstw”. Brak tożsamyh regulacji w wyżej wymienionych przepisach tym bardziej dziwi, że w piśmiennictwie zgłoszono postulat, by stosowanie zasady absorpcji w ramach kary łącznej było w ogóle wykluczone bądź wykorzystywane tylko przy idealnym zbiegu przestępstw⁵⁴.

Stosując zasadę sumowania kar, sąd powinien posiłkować się trybem określonym w art. 71 ust. 1 r.k.k. W tym zakresie spornym jest, czy sumowaniu podlegają kary w postaci: prac przymusowych, aresztu, przebywania w dyscyplinarnej jednostce wojskowej, ograniczenia wolności, prac poprawczych, ograniczenia w służbie wojskowej, prac obowiązkowych z karą pozbawienia wolności, i w takich sytuacjach wyłącznie kary łagodniejszego rodzaju są zamieniane na karę pozbawienia wolności⁵⁵, czy możliwa jest także zamiana kary pozbawienia wolności na kary łagodniejszego rodzaju zgodnie z przelicznikiem wskazanym w ww. przepisie⁵⁶. Mogłoby się bowiem wydawać, że oczywistym jest, że należy „przeliczać” karę łagodniejszego rodzaju na karę surowszą, gdyż w przeciwnym razie wymierzona kara łączna łagodniejszego rodzaju byłaby mniej surowa niż kary za poszczególne przestępstwa, skoro ustawodawca wychodzi z założenia, że kara pozbawienia wolności jest zawsze karą surowszą. Jednakże znamienym jest, że przy sumowaniu kar nie przewidziano w art. 69 ust. 2 i 3 r.k.k. dolnej granicy kary łącznej, w szczególności brak uregulowania stanowiącego, że kara łączna nie może być niższa niż najwyższa z wymierzonych kar. Co prawda można twierdzić, że jest to oczywiste, gdyż inaczej konstrukcja kary łącznej traci swoją istotę, niemniej jednak nie można zapominać, że w przypadku wymiaru kary za zbieg wyroków w art. 70 ust. 4 r.k.k. przewidziano, że końcowa kara za zbieg wyroków powinna być wyższa zarówno od kary wymierzonej za na nowo popełnione przestępstwo, jak i nieodbytej części kary wymierzonej poprzednim wyrokiem sądu. Skoro tak, to *a contrario* przy sumowaniu kar kara łączna nie musi być wyższa od najsurowszej z wymierzonych kar, a zatem wydaje się, że możliwe jest także przeliczanie kary pozbawienia wolności

⁵⁴ Zob. *Преступление и наказание. Комментарий к проекту Уголовного кодекса России*, red. Н.Ф. Кузнецова, А.В. Наумов, Москва 1993, s. 72.

⁵⁵ Zob. Е.В. Благов, *Применение...*, s. 225.

⁵⁶ Так Т.Г. Черненко, *Назначение наказания при множественности преступлений. Учебное пособие*, Кемерово 2005, s. 15.

na karę łagodniejszego rodzaju zgodnie z art. 71 ust. 1 r.k.k. *De lege ferenda* należy postulować wprowadzenie do art. 69 ust. 2 i 3 r.k.k. odpowiedniego uregulowania na wzór art. 70 ust. 4 r.k.k.

Zgodnie z art. 71 ust. 2 r.k.k. grzywna albo pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością, pozbawienie specjalnego, wojskowego lub honorowego stopnia, szczególnych odznak i państwowych nagród przy sumowaniu ich z ograniczeniem wolności, aresztem, przebywaniem w dyscyplinarnej jednostce wojskowej, pozbawieniem wolności wykonywane są samodzielnie. W tym miejscu rodzi się pytanie, jak traktować sformułowanie „wykonywane są samodzielnie” – czy jako wprowadzenie trzeciego sposobu wymierzania kary łącznej (obok absorpcji i sumowania), czy jako „odmianę” zasady sumowania kar. W pierwszym przypadku wskazuje się, że sumowanie zakłada istnienie kar tego samego rodzaju lub podlegających łączeniu (zamianie)⁵⁷. W drugim zaś, że „sumowanie” w rozumieniu rosyjskiego Kodeksu karnego nie musi być jednoznaczne z arytmetyczną operacją dodawania, lecz oznacza, że wszystkie kary wymierzone za poszczególne przestępstwa i wchodzące w skład kary końcowej za zbieg przestępstw w rzeczywistości podlegają wykonaniu, w odróżnieniu od stosowania zasady absorpcji, w ramach której nie wszystkie kary są wykonywane. Pojęcie „wykonywane są samodzielnie” pokrywa się zatem z zasadą sumowania, z tym że nie dochodzi wówczas do przeliczania kar na inny rodzaj⁵⁸. Dodatkowo stanowisko to wspiera okoliczność, że w samym art. 71 ust. 2 r.k.k. mowa jest o wykonywaniu tych kar samodzielnie przy sumowaniu ich z innymi rodzajami kar.

W tym miejscu warto także zwrócić uwagę, że regulacja ujęta w art. 71 ust. 2 r.k.k. nie została określona w sposób do końca konsekwentny – zakłada bowiem, że pozbawienie specjalnego, wojskowego lub honorowego stopnia, szczególnych odznak i państwowych nagród nie sumuje się ze wskazanymi w tym przepisie rodzajami kar. Równocześnie już w art. 45 ust. 3 r.k.k. mowa jest o tym, że ten rodzaj kary stanowi dodatkowy rodzaj, a zatem już z treści tego uregulowania wynika, że kara ta nie podlega sumowaniu z innymi rodzajami kar, skoro należy go dołączać, a nie sumować. W tym kontekście w części, w jakiej art. 71 ust. 2 r.k.k. przewiduje, że pozbawienie specjalnego,

⁵⁷ Zob. В.И. Тютюгин, *Назначение разнородных основных наказаний по совокупности преступлений*, „Проблемы социалистической законности” 1978, z. 3, s. 71–73; М.И. Бажанов, *Назначение наказания по советскому уголовному праву*, Киев 1980, s. 102–103.

⁵⁸ Zob. А.С. Горелик, *Наказание по совокупности преступлений и приговоров (принципы, законодательство, судебная практика)*, Красноярск 1991, s. 56.

wojskowego lub honorowego stopnia, szczególnych odznak i państwowych nagród przy sumowaniu z ograniczeniem wolności, aresztem, przebywaniem w dyscyplinarnej jednostce wojskowej, pozbawieniem wolności wykonywane jest samodzielnie, stanowi *superfluum* ustawowe.

Co więcej, art. 71 ust. 2 r.k.k. nie obejmuje swoim zakresem wszystkich możliwych konfiguracji, jakie mogą wynikać z tytułu wymierzania kary łącznej, kiedy nie może dojść do przeliczania kar w sposób wskazany w art. 71 ust. 1 r.k.k., a zatem za słuszny należy uznać postulat, by przepis ten miał charakter ogólny i posiadał następującą treść: „Jeśli za przestępstwa wchodzące w skład zbiegu przestępstw albo zbiegu wyroków wymierzono kary różnych rodzajów, w stosunku do których przy częściowym lub całkowitym sumowaniu nie jest możliwa ich zamiana w trybie art. 71 ust. 1 r.k.k., kary te wykonywane są samodzielnie”⁵⁹.

W interesujący sposób został rozwiązany problem łączenia kar bezwzględnych oraz z warunkowym zawieszeniem ich wykonania (art. 73 r.k.k.), a mianowicie twierdzi się, że jeśli w ramach orzekania kary łącznej sąd dochodzi do wniosku, iż istnieje możliwość zastosowania warunkowego zawieszenia kary, to nie stosuje warunkowego zawieszenia wobec kar jednostkowych, a dopiero w stosunku do kary końcowej⁶⁰. Próżno jednak szukać uzasadnienia dla takiego stanowiska. Jakkolwiek w tym przypadku opisywane wyjście z sytuacji jest bardzo wygodne dla orzekającego sądu, to już w przypadku wyroku łącznego czy wymiaru kary za zbieg wyroków nie może znaleźć zastosowania, co zostanie omówione w dalszej części niniejszego opracowania.

5.3. Wymierzanie dodatkowych kar

Zgodnie z art. 45 ust. 2 i 3 r.k.k. karami dodatkowymi są: grzywna, pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością, ograniczenie wolności, pozbawienie specjalnego, wojskowego lub honorowego stopnia, odznak i państwowych nagród. Wymierzanie tych kar w ramach kary łącznej na podstawie art. 69 ust. 4 r.k.k. również przebiega w dwóch etapach: najpierw dochodzi do wymierzenia tych kar za poszczególne przestępstwa, a następnie mogą być one dołączane do zasadniczych rodzajów kary. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, po pierwsze, na fakt, że tylko jeśli na pierwszym etapie wymierzono kary dodatkowe, to można o nich orzekać w fazie wymierzania kary łącznej.

⁵⁹ Пор. Т.Г. Черненко, *Назначение наказания при множественности...*, s. 20.

⁶⁰ Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 11 I 2007 г.

Po drugie, użyte w ww. przepisie sformułowanie „mogą być dołączane” („могут быть присоединены”) nie należy do najtrafniejszych, gdyż *de facto* wówczas sąd nie „może dołączać”, a może wymierzać te kary obok zasadniczych kar, gdyż nie podlegają one łączeniu. Tym bardziej konieczna jest zmiana tego określenia, że podobnego użyto w art. 70 ust. 1 r.k.k., który przewiduje, że do kary wymierzonej ostatnim wyrokiem sądu częściowo lub całościowo dołącza się (присоединяется) nieodbytą część kary za poprzedni wyrok sądu i w tej sytuacji stosowanie tego wyrażenia jest usprawiedliwione, gdyż faktycznie kary te łączą się. Mając powyższe na uwadze, można zaproponować następującą treść art. 69 ust. 4 r.k.k.: „W przypadku zbiegu przestępstw obok zasadniczych rodzajów kar mogą być wymierzone dodatkowe rodzaje kar”.

Również i w tym przypadku ustawodawca ograniczył wymiar kary łącznej przy karach dodatkowych poprzez stwierdzenie, że nie może on przewyższać maksymalnego okresu lub rozmiaru kary przewidzianej dla danego rodzaju kary w części ogólnej rosyjskiego Kodeksu karnego. Zarazem należy mieć na uwadze, że grzywna, pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością, ograniczenie wolności mogą być wymierzone jako zasadnicze i dodatkowe rodzaje kar (art. 45 ust. 2 r.k.k.), zatem rodzi się pytanie, jak powinien zachować się sąd, jeśli za jedno przestępstwo wymierzono jedną z ww. kar jako karę zasadniczą, a za inne przestępstwo tę samą karę jako karę dodatkową. Plenum Sądu Najwyższego w postanowieniu z 11 stycznia 2007 r. potraktowało tę kwestię odmiennie w zależności od rodzaju kary. W przypadku pozbawienia prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością Plenum uznało, że w ramach orzekania za jedno przestępstwo lub za zbieg przestępstw nie można orzec tej samej kary jednocześnie jako zasadniczy i dodatkowy rodzaj kary. Odnośnie do grzywny stwierdzono, że za jedno przestępstwo kara ta może być orzeczona tylko albo jako zasadniczy, albo dodatkowy rodzaj kary – całkowicie pominięto kwestię orzekania kary grzywny za zbieg przestępstw. Natomiast co do kary ograniczenia wolności Plenum w ogóle nie zawarło w swoim postanowieniu jakichkolwiek wskazówek. Należy postulować, by zagadnienie to było rozstrzygane w taki sam sposób w stosunku do wszystkich rodzajów kar wymienionych w art. 45 ust. 2 r.k.k. Z jednej strony gdyby zaaprobować stanowisko Plenum Sądu Najwyższego i stosować zasadę obowiązującą w stosunku do kary dodatkowej pozbawienia prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością także do kary grzywny i kary ograniczenia wolności, dochodziłoby do nieuzasadnionego uprzywilejowa-

nia sprawcy i niespełnienia funkcji kar dodatkowych, ponieważ nie byłoby możliwe wykonanie tych kar, mimo ich orzeczenia na pierwszym etapie. Z drugiej strony ustawodawca nie wprowadził zakazu łączenia kar zasadniczych i dodatkowych, jeśli są to kary tego samego rodzaju, więc *prima facie* taka możliwość istnieje. Jednakże gdyby zechcieć połączyć te kary w ramach kary łącznej w przypadku, gdy oskarżony popełnił przestępstwa, o których mowa w art. 69 ust. 2 r.k.k., istniałyby wątpliwości co do górnej granicy wymiaru tej kary, gdyż w stosunku do kar zasadniczych może być ona powiększona o połowę, natomiast w stosunku do kar dodatkowych nie może być wyższa niż maksymalny okres lub rozmiar kary przewidziany w części ogólnej rosyjskiego Kodeksu karnego. Jednakże brak zakazu łączenia kar zasadniczych i dodatkowych tego samego rodzaju nie przesądza jeszcze, że jest to możliwe, ponieważ kary te spełniają różne funkcje. Z tego powodu istnieje trzecie rozwiązanie, w świetle którego kary te nie podlegają łączeniu i są wykonywane oddzielnie. Niestety ani Sąd Najwyższy, ani literatura nie zauważa i nie rozstrzyga tych wątpliwości.

6. Wyrok łączny

Do orzeczenia wyroku łącznego dochodzi zgodnie z art. 69 ust. 5 r.k.k., gdy po wydaniu wyroku przez sąd w sprawie zostanie ustalone, że skazany jest winny jeszcze innego przestępstwa popełnionego do czasu wydania wyroku przez sąd w pierwszej sprawie, i wówczas na poczet końcowej kary zalicza się karę odbytą za pierwszy wyrok sądu. Najczęściej wskazuje się, że końcowa kara wymierzana jest w czterech etapach⁶¹:

- E t a p 1. Wymierzenie kary za jedno przestępstwo albo wymierzenie kary za każde z przestępstw popełnionych do czasu wydania wyroku przez sąd w pierwszej sprawie.
- E t a p 2. Wymierzenie kary łącznej za zbieg przestępstw popełnionych do czasu wydania wyroku przez sąd w pierwszej sprawie.
- E t a p 3. Wymierzenie wyroku łącznego, na który mogą składać się:
- a) kara za przestępstwo wymierzona w pierwszej sprawie i kara wymierzona za inne przestępstwo popełnione do czasu wydania wyroku przez sąd w pierwszej sprawie;

⁶¹ Por. М.Н. Становский, *Назначение...; Уголовное...*, red. В.В. Лукьянов, В.С. Прохоров, В.Ф. Щепельков, s. 427.

- b) kara za przestępstwo wymierzona w pierwszej sprawie i kara łączna wymierzona za inne przestępstwa popełnione do czasu wydania wyroku przez sąd w pierwszej sprawie;
- c) kara łączna za przestępstwa wymierzona w pierwszej sprawie i kara wymierzona za inne przestępstwo popełnione do czasu wydania wyroku przez sąd w pierwszej sprawie;
- d) kara łączna za przestępstwa wymierzona w pierwszej sprawie i kara łączna wymierzona za inne przestępstwa popełnione do czasu wydania wyroku przez sąd w pierwszej sprawie.

Etap 4. Zaliczenie na poczet końcowej kary łącznej (wyroku łącznego) kary (kary łącznej) odbytej za pierwszy wyrok sądu.

W ramach pierwszego i drugiego etapu sąd stosuje te same zasady i dyrektywy wymiaru kary, co przy orzekaniu kary łącznej. Natomiast odnośnie do trzeciego stadium dominuje stanowisko, że w każdym przypadku końcowa kara łączna powinna być surowsza niż kary (kary łączne) wchodzące w jej skład⁶². Jednakże oczywistym jest, że nie zawsze jest to możliwe, skoro istnieją ograniczenia co do górnej granicy kary łącznej przewidziane w art. 69 ust. 2 i 3 r.k.k.⁶³, a równocześnie w stosunku do wyroku łącznego ustawodawca nie przewidział tożsamego uregulowania jak przy zbiegu wyroków (art. 70 ust. 4 r.k.k.). Najwięcej zastrzeżeń budzi jednak problematyka związana z orzekaniem wyroku łącznego, gdy w pierwszej sprawie doszło do wymierzenia kary z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, a kara (kara łączna) wymierzona za inne przestępstwo (przestępstwa) popełnione do czasu wydania wyroku przez sąd w pierwszej sprawie jest bezwzględna⁶⁴. W takich przypadkach wskazuje się na kilka rozwiązań.

Po pierwsze, twierdzi się, że kary te nie podlegają łączeniu i są wykonywane samodzielnie⁶⁵, gdyż art. 74 r.k.k., stanowiący o przesłankach zarządzenia wykonania kary orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej

⁶² Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 11 I 2007 г.; А.Н. Савченко, *Назначение наказания в соответствии с частью пятой статьи 69 УК РФ*, „Российский судья” 2000, nr 4, s. 27–28.

⁶³ Zob. Л.Ю. Ларина, *Определение максимального предела наказания по совокупности преступлений*, „ЧЕЛОВЕК: преступление и наказание” 2010, nr 1, s. 31–33.

⁶⁴ Podobne wątpliwości rodzi sytuacja, w której w pierwszej sprawie doszło do odroczenia wykonania kary na podstawie art. 82 r.k.k., a następnie skazano sprawcę za przestępstwo (przestępstwa) popełnione do chwili wydania wyroku w pierwszej sprawie, wobec których nie jest możliwe zastosowanie odroczenia wykonania kary (kary łącznej).

⁶⁵ Архив Кемеровского областного суда. Дело nr 22–1200.

wykonania, nie przewiduje zarządzenia tej kary w opisywanej sytuacji⁶⁶. Po drugie, wyrażono pogląd, zgodnie z którym kary te podlegają łączeniu i znajduje wówczas zastosowanie zasada absorpcji, a jednocześnie możliwe są dwa warianty: kiedy to kara bezwzględna pochłania warunkowo zawieszoną i kiedy kara z warunkowym zawieszeniem jej wykonania pochłania karę bezwzględną, „jeśli kara za drugi wyrok sądu jest niższa od warunkowego zawieszenia”⁶⁷. Nie ulega jednak wątpliwości, że takie rozstrzygnięcie jest nieracjonalne – gdyby dochodziło do pochłonięcia kary bezwzględnej, okazałoby się, że finalnie wykonywana jest kara mniej surowa, co w sytuacji orzekania kary łącznej (a nie wyroku łącznego) nie jest możliwe. Ponadto nie można zapominać, że zgodnie z art. 69 ust. 2 r.k.k. stosowanie zasady absorpcji jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy mamy do czynienia z przestępstwami niewielkiej lub średniej wagi albo przygotowaniem do ciężkiego lub szczególnie ciężkiego przestępstwa, albo usiłowaniem ciężkiego lub szczególnie ciężkiego przestępstwa. W pozostałych przypadkach stosuje się zasadę sumowania kar, czego nie zauważa ww. stanowisko.

Kolejne rozwiązanie przewiduje konieczność uchylecia wyroku w pierwszej sprawie, a następnie rozpatrywanie obu spraw (wymierzanie kar) jednocześnie⁶⁸, co miałyby uczynić zadość zasadzie równości, gdyż w przeciwnym razie wobec sprawcy, w stosunku do którego orzekano karę łączną w jednym postępowaniu, sąd nie zastosowałby warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej ze względu na wielość przestępstw, co byłoby możliwe wobec sprawcy, w stosunku do którego orzeka się wyrok łączny. Jakkolwiek nie sposób nie zgodzić się z takim zapatrywaniem, to w obecnie obowiązującym stanie prawnym stanowi ono wykładnię *contra legem*, skoro ustawodawca nie przewidział w takich sytuacjach możliwości uchylania wyroku w pierwszej sprawie, jednocześnie stwierdzając w art. 69 ust. 5 r.k.k., że do wyroku łącznego stosuje się te same zasady łączenia kar, co do kary łącznej.

De lege lata z pewnością powinno być odrzucone ostatnie stanowisko. Nie da się jednak ukryć, że w zakresie omawianej problematyki konieczna

⁶⁶ Zob. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Общая часть*, red. Ю.И. Скуратов, В.М. Лебедев, Москва 1996, s. 190; Постановление Пленума от 11 VI 1999 г. nr 40.

⁶⁷ *Комментарий к Уголовному кодексу РСФСР*, red. Ю.Д. Северин, Москва 1985, s. 90–91.

⁶⁸ Zob. *Наказание. Курс советского уголовного права. В шести томах*, red. А.А. Пионтковский, П.С. Ромашкин, В.М. Чхиквадзе, Москва 1970, s. 169; В.П. Малков, *Совокупность...*, s. 287; Ю.Н. Юшков, *Назначение наказания по совокупности преступлений и приговоров*, Москва 1975, s. 41; А.С. Горелик, *Наказание...*, s. 57; Т.Г. Черненко, *Назначение...*, s. 22.

jest inicjatywa ustawodawcza, a aktualnie najbardziej uzasadnionym wyjściem z sytuacji wydaje się propozycja, by ww. kary były wykonywane samodzielnie i nierównocześnie⁶⁹.

W ostatnim etapie orzekania wyroku łącznego sąd zalicza na poczet końcowej kary łącznej (wyroku łącznego) kary (karę łączną) odbyte za pierwszy wyrok sądu. Do zaliczenia kary (kary łącznej) dochodzi niezależnie od tego, jaką podstawę łączenia kar sąd przyjął (zasadę absorpcji czy częściowego lub całkowitego sumowania kar), a zaliczenie to stanowi obowiązek sądu. Zarazem w art. 69 ust. 5 r.k.k. mowa jest o odbytej karze, podczas gdy prawodawca w stosunku do niektórych rodzajów kar (grzywna, pozbawienie specjalnego, wojskowego lub honorowego stopnia, odznak i państwowych nagród, kara śmierci) stanowi, że są one wykonywane (art. 31, 61, 186 r.k.k.w.). Wprawdzie sformułowania te nie są synonimiczne, to jednak nie budzi zastrzeżeń, że również w przypadku tych kar powinny podlegać one zaliczeniu, gdyż w przeciwnym razie dochodziłoby do dwukrotnego wykonywania kary za przestępstwo (przestępstwa), o których sąd orzekał w pierwszej sprawie. Natomiast gdy dochodzi do zamiany kary wymierzonej w pierwszej sprawie (bądź ze względu na uporczywe uchylanie się od jej wykonania – art. 46 ust. 5, 49 ust. 3, 50 ust. 4, 53 r.k.k., bądź przy zamianie nieodbytej części kary na karę łagodniejszego rodzaju – art. 80 r.k.k.), to wówczas zaliczeniu na poczet końcowej kary łącznej (wyroku łącznego) podlega zarówno odbyta część kary sprzed jej zamiany w związku z uporczywym uchylaniem się od jej wykonania, jak i zamieniona część kary oraz zarówno odbyta część kary sprzed jej zamiany na karę łagodniejszego rodzaju, jak i odbyta część kary łagodniejszego rodzaju⁷⁰.

7. Wymiar kary za zbieg wyroków

Jak już wcześniej wspomniano, do wymierzenia kary za zbieg wyroków na podstawie art. 70 r.k.k. dochodzi, gdy sprawca popełnił nowe przestępstwo po wydaniu nieprawomocnego wyroku w pierwszej sprawie, a nie odbył w całości kary orzeczonej za ten wyrok. W tym przypadku sąd orzeka w dwóch etapach: po pierwsze, wymierza karę (karę łączną) za nowe

⁶⁹ Interpretując tę propozycję, A.S. Gorielik uznał, że jest ona nieracjonalna, ponieważ zakłada, że w trakcie wykonywania np. bezwzględnej kary pozbawienia wolności sprawca jednocześnie będzie odbywał tę karę orzeczoną za inne przestępstwa z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Zob. А.С. Горелик, *Наказание...*, s. 57.

⁷⁰ Zob. Е.В. Благоев, *Квалификация...*, s. 240.

przestępstwo (przestępstwa), a następnie określa rodzaj i rozmiar końcowej kary⁷¹. Wskazuje się, że w drugim stadium sąd bierze pod uwagę charakter i społeczną szkodliwość wcześniejszych i nowych przestępstw, osobę sprawcy oraz okoliczności łagodzące i obciążające⁷², co *de facto* powoduje dwukrotne uwzględnienie tych czynników, w tym także tych niekorzystnych dla sprawcy, co rodzi wątpliwości w świetle zasady *ne bis in idem*, czego niestety nie zauważa ani orzecznictwo, ani doktryna.

Skoro do kary orzeczonej za nowe przestępstwo dołącza się nieodbyta część kary, należy zastanowić się, co jest rozumiane pod tym pojęciem. W orzecznictwie wskazuje się, że za „nieodbytą część kary” uważa się⁷³:

- a) cały okres wymierzonej kary przy warunkowym zawieszeniu jej wykonania;
- b) cały okres, w którym sprawca był faktycznie warunkowo przedterminowo zwolniony z jej wykonania;
- c) cały okres, na który odroczone wykonanie kary w trybie art. 82 r.k.k.;
- d) nieodbytą część mniej surowej kary w przypadku zamiany kary na mniej surowy rodzaj na podstawie art. 80 r.k.k. albo w przypadku aktu łaski lub amnestii, a także kiedy kara była skrócona (art. 84 i 85 r.k.k.).

Jednocześnie w każdym przypadku na poczet odbytej kary zalicza się okres rzeczywistego pozbawienia wolności, jeśli doszło do zatrzymania lub tymczasowego aresztowania sprawcy. Jeśli natomiast orzeczono karę innego rodzaju niż pozbawienie wolności, okres zatrzymania lub aresztu tymczasowego przelicza się zgodnie z art. 72 ust. 3 r.k.k.

Sytuacja, kiedy zbiegają się – za pierwszy wyrok – kara z warunkowym zawieszeniem jej wykonania – i za drugi wyrok – kara bezwzględna, nie zawsze oznacza, że pierwsza kara będzie podlegać zarządzeniu jej wykonania, skutkiem czego będzie możliwe ich połączenie w trybie art. 70 r.k.k. Nie należy zapominać, że jeśli w okresie próby sprawca popełni przestępstwo nieumyślne albo umyślne przestępstwo niewielkiej lub średniej wagi, sąd może fakultatywnie zdecydować o zarządzeniu wykonania kary.

⁷¹ Zob. Т.Г. Чернова, *Назначение наказания по совокупности приговоров по уголовному праву России*, Йошкар-Ола 2011, s. 14.

⁷² Zob. *Уголовное...*, red. В.В. Лукьянов, В.С. Прохоров, В.Ф. Щепельков, s. 428. Co ciekawe, nie zauważa się, że przy karze łącznej nakazuje się branie pod uwagę tylko okoliczności łagodzących (ta kwestia została omówiona we wcześniejszej części opracowania), a przy zbiegu wyroków – łagodzących i obciążających. Próżno niestety szukać uzasadnienia takiego stanowiska.

⁷³ Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от: 11 VI 1999 г., 11 I 2007 г.

Wówczas pozostaje do rozstrzygnięcia kwestia możliwości ich ewentualnego łączenia i o ile w zakresie tematyki wyroku łącznego w piśmiennictwie można spotkać się z trzema rozwiązaniami, to w ramach wymiaru kary za zbieg wyroków wyłącznie postuluje się, by kary te były wykonywane samodzielnie⁷⁴.

Ustawodawca przesądził, że końcowa kara za zbieg wyroków powinna być wyższa zarówno od kary wymierzonej za ostatni wyrok sądu, jak i od nieodbytej części kary orzeczonej poprzednim wyrokiem sądowym (art. 70 ust. 4 r.k.k.). Mając na uwadze treść art. 60 ust. 2 r.k.k., podobnie jak zbieg przestępstw, również i zbieg wyroków stanowi samoistną podstawę do wymierzenia kary surowszego rodzaju.

7.1. Zasada absorpcji

Wydaje się, że w przeciwieństwie do zasad wymierzania kary łącznej i wyroku łącznego – odnośnie do wymierzania kary za zbieg wyroku nie przewidziano możliwości stosowania absorpcji. Jednakże w związku z tym, że w art. 70 ust. 2 r.k.k. przewidziano, że tylko w przypadku kary pozbawienia wolności górna granica kary za zbieg wyroków może być wyższa od maksymalnego wymiaru przewidzianego dla tego rodzaju kary w części ogólnej rosyjskiego Kodeksu karnego (granica ta wynosi 30 lat, a przy zastosowaniu art. 56 ust. 5 r.k.k. – 35 lat), jeśli za nowe przestępstwo wymierzono karę innego rodzaju niż kara pozbawienia wolności w maksymalnym wymiarze, to mimo że za pierwszy wyrok pozostała nieodbyta przez sprawcę część kary, sąd musi zastosować zasadę absorpcji. Podobnie dzieje się, gdy za przestępstwo w poprzedniej albo nowej sprawie orzeczono karę dożywotniego pozbawienia wolności – wówczas kara ta pochłania terminową karę pozbawienia wolności lub ewentualnie inne rodzaje kar, jeśli podlegają one zamianie na karę pozbawienia wolności. W tych wszystkich przypadkach sąd jest niejako zmuszony do aplikowania zasady absorpcji, mimo że art. 70 ust. 1 r.k.k. tego nie przewiduje.

7.2. Zasada częściowego lub całkowitego sumowania kar

W pierwszej kolejności trzeba zwrócić uwagę, że art. 70 ust. 1 r.k.k. stanowi, że to do kary wymierzonej ostatnim wyrokiem sądu częściowo lub ca-

⁷⁴ Taki pogląd przedstawiają autorzy, którzy w przypadku wyroku łącznego posiadali inne zdanie, np. Т.Г. Черненко, *Назначение...*, s. 27.

łościowo dołącza się nieodbytą część kary za poprzedni wyrok. Można rzec, że jest to mechanizm niejako odwrotny niż przy wyroku łącznym, gdzie na poczet końcowej kary zalicza się karę odbytą za pierwszy wyrok sądu. Trudno znaleźć uzasadnione podstawy do określenia innych metod łączenia kar w trybie art. 69 ust. 5 i art. 70 ust. 1 r.k.k., tym bardziej, że nie sposób nie zauważyć, że w efekcie końcowa kara będzie wynosiła tyle samo w obu przypadkach, jeśli sąd zastosuje zasadę całościowego sumowania kar. Z tego powodu należy postulować tożsame uregulowanie w obydwu sytuacjach, skoro rezultat obu w wyżej opisanej sytuacji jest taki sam.

W tym miejscu należy zauważyć, że w piśmiennictwie przedstawiono pogląd, że orzekanie o wymiarze kary za zbieg wyroków powoduje sprzeczność z przepisami rosyjskiego Kodeksu postępowania karnego, tj. z art. 389²⁶ r.k.p.k., który przewiduje enumeratywny katalog uprawnień sądu odwoławczego do zmiany wyroku lub innej decyzji sądu, oraz z art. 412¹ ust. 3 r.k.p.k., który przewiduje enumeratywny katalog prawomocnych decyzji sądowych podlegających rewizji⁷⁵, co wynika z faktu, że wówczas dochodzi do dołączenia nieodbytej części kary za poprzedni judykat. O ile dołączenie tej kary w całości nie budzi takich zastrzeżeń, to dołączenie jej w części *prima facie* oznacza, że kara ta mimo prawomocnego wyroku nie zostanie w całości wykonana. Jednakże nie można zgodzić się z takim stanowiskiem, gdyż decydowanie o wymiarze kary za zbieg wyroków nie jest ani postępowaniem apelacyjnym, ani rewizyjnym. Jakkolwiek rosyjski Kodeks postępowania karnego nie zawiera żadnego uregulowania dotyczącego orzekania w omawianej kwestii, to nie należy zapominać, że orzekanie w trybie art. 70 ust. 1 r.k.k. stanowi orzekanie w pierwszej instancji, a zatem niesłusznie E.W. Błagow odwołuje się do przepisów karnoprocesowych dotyczących wyższych instancji. Trzeba uznać, że już z głębokiej struktury art. 70 ust. 1 r.k.k. można wyczytać uprawnienie sądu do zmiany prawomocnego wyroku w pierwszej sprawie w zakresie wykonania tylko części nieodbytej kary poprzez dołączenie jej do nowo wymierzonej kary za kolejne przestępstwo.

Odnosząc się do kwestii sposobu zamiany kar w przypadku ich sumowania oraz ich przeliczania, pozostają aktualne uwagi przedstawione w tym zakresie w ramach omawiania kary łącznej, gdyż zostały uregulowane w ten sam sposób w art. 71 i 72 r.k.k.

⁷⁵ Zob. E.V. Благов, *Квалификация...*, s. 244, który wskazuje na sprzeczność z art. 355 i 410 r.k.p.k., które są odpowiednikami art. 412¹ r.k.p.k. sprzed nowelizacji z 1 I 2013 r.

7.3. Wymierzanie dodatkowych kar

Wymiar kar dodatkowych w ramach zbiegu wyroków został potraktowany przez ustawodawcę dość pobieżnie poprzez ograniczenie się w art. 70 ust. 5 r.k.k. do stwierdzenia, że dołączenie tych kar odbywa się w trybie art. 69 ust. 4 r.k.k. Tymczasem gdyby posiłkować się tylko regulacją zawartą w art. 69 ust. 4 r.k.k., to dochodziłoby do powtórnego wykonywania kary dodatkowej wymierzonej w pierwszej sprawie, skoro przepis ten stanowi wyłącznie o dołączaniu tych kar, a nie ma mowy o tym, by któraś z kar była zaliczana na poczet innej. Skoro tak, to mimo braku podstaw ustawowych należy uznać, że wymierzanie kar dodatkowych w przypadku zbiegu wyroków odbywa się tak, jak w przypadku kar zasadniczych, a zatem również znajduje zastosowanie art. 70 ust. 1 r.k.k., i wówczas do nowej kary dołącza się całościowo lub częściowo nieodbytą część kary, a kara końcowa nie może przewyższać maksymalnego okresu lub rozmiaru przewidzianego dla danego rodzaju kary w części szczególnej rosyjskiego Kodeksu karnego. Ponadto należy w tym miejscu zwrócić uwagę na art. 71 i 72 r.k.k., przewidujące – odpowiednio – tryb określania wymiarów kary przy sumowaniu kar oraz obliczanie okresów kar i zaliczenie kary.

8. Podsumowanie

Przedstawione wyżej uwagi prowadzą do wniosku, że instytucje wymiaru kary za zbieg przestępstw i zbieg wyroków tworzą mechanizmy redukcyjne pozwalające na orzeczenie jednej kary w miejsce kilku kar podlegających łączeniu oraz na wykonaniu jednej kary. Znamienną cechą rosyjskiego systemu prawa karnego jest to, że tylko w przypadku kary pozbawienia wolności ustawodawca zdecydował się wprowadzić podwyższoną górną granicę kary końcowej w ramach orzekania o odpowiedzialności karnej za popełnienie wielu przestępstw. Ponadto istotny jest fakt, że kary podlegają łączeniu do chwili ich całkowitego wykonania za poprzedni wyrok, co z jednej strony eliminuje wady istniejące w systemie kumulacji, ale jednocześnie świadczy o łagodnym traktowaniu wielokrotnych przestępców, co w niektórych sytuacjach prowadzi do ich bezkarności ze względu na brak możliwości zaostrożenia kary końcowej.

9. Kodeks karny Federacji Rosyjskiej z 13 czerwca 1996 r. (wybrane przepisy)⁷⁶

Art. 6. Zasada sprawiedliwości

1. Kary i inne środki o prawnokarnym charakterze mające zastosowanie do osoby, która popełniła przestępstwo, powinny być sprawiedliwe, tj. odpowiadać charakterowi i stopniowi społecznej szkodliwości przestępstwa, okolicznościom jego popełnienia i osobie winnego.

2. Nikt nie może ponosić odpowiedzialności karnej dwa razy za jedno i to samo przestępstwo.

Art. 15. Kategorie przestępstw

1. W zależności od charakteru i stopnia społecznej szkodliwości czynów przewidzianych przez niniejszy Kodeks czyny dzielą się na przestępstwa niewielkiej wagi, przestępstwa średniej wagi, ciężkie przestępstwa i szczególnie ciężkie przestępstwa.

2. Za przestępstwa niewielkiej wagi uważa się umyślnie i nieumyślnie czyny, za popełnienie których maksymalna kara przewidziana przez niniejszy Kodeks nie przewyższa trzech lat pozbawienia wolności.

3. Za przestępstwa średniej wagi uważa się umyślnie czyny, za popełnienie których maksymalna kara przewidziana przez niniejszy Kodeks nie przewyższa pięciu lat pozbawienia wolności i nieumyślnie czyny, za popełnienie których maksymalna kara przewidziana przez niniejszy Kodeks przewyższa trzy lata pozbawienia wolności.

4. Za ciężkie przestępstwo uważa się umyślnie czyny, za popełnienie których maksymalna kara przewidziana przez niniejszy Kodeks nie przewyższa dziesięciu lat pozbawienia wolności.

5. Za szczególnie ciężkie przestępstwa uważa się umyślnie czyny, za popełnienie których niniejszy Kodeks przewiduje karę w postaci pozbawienia wolności na czas powyżej dziesięciu lat lub karę surowszą.

6. Biorąc pod uwagę okoliczności faktyczne przestępstwa i stopień jego społecznej szkodliwości sąd jest uprawniony w razie wystąpienia okoliczności łagodzących karę i w braku okoliczności zaostrzających karę zamienić kategorię przestępstwa na łagodniejszą, ale nie więcej niż na jedną kategorię przestępstwa pod warunkiem, że za popełnienie przestępstwa określonego

⁷⁶ Przekład: Joanna Machlańska.

w ustępie trzecim niniejszego artykułu skazanemu wymierzono karę nieprzewyższającą trzech lat pozbawienia wolności lub inną łagodniejszą karę; za popełnienie przestępstwa określonego w ustępie czwartym niniejszego artykułu skazanemu wymierzono karę nieprzewyższającą pięciu lat pozbawienia wolności lub inną łagodniejszą karę; za popełnienie przestępstwa określonego w ustępie piątym niniejszego artykułu skazanemu wymierzono karę nieprzewyższającą siedmiu lat pozbawienia wolności.

Art. 16. Niejednokrotność przestępstw
(utracił moc ustawą z 8 grudnia 2003 r.)

1. Za niejednokrotność przestępstw uznaje się popełnienie dwóch lub więcej przestępstw przewidzianych przez jeden artykuł lub ustęp artykułu niniejszego Kodeksu. Popełnienie dwóch lub więcej przestępstw przewidzianych przez różne artykuły niniejszego Kodeksu może być uznane za niejednokrotność w przypadkach przewidzianych odpowiednimi artykułami części szczególnej niniejszego Kodeksu.

2. Przestępstwa nie uznaje się za popełnione niejednokrotnie, jeśli za wcześniej popełnione przestępstwo osoba była uwolniona od odpowiedzialności karnej zgodnie z obowiązującym prawem albo skazanie za wcześniej popełnione przestępstwo uległo zatarciu.

3. W przypadkach, kiedy niejednokrotność przestępstw została przewidziana przez niniejszy Kodeks w postaci okoliczności pociągającej za sobą surowszą karę, popełnione przez osobę przestępstwa kwalifikuje się na podstawie odpowiedniego ustępu artykułu niniejszego Kodeksu przewidującego karę za niejednokrotność przestępstw.

Art. 17. Zbieg przestępstw

1. Za zbieg przestępstw uważa się popełnienie dwóch lub więcej przestępstw, za żadne z których osoba nie została skazana z wyjątkiem wypadków, kiedy popełnienie dwóch lub więcej przestępstw przewidziano w artykułach części szczególnej niniejszego Kodeksu w postaci okoliczności pociągających za sobą surowszą karę. Przy zbiegu przestępstw osoba ponosi odpowiedzialność karną za każde popełnione przestępstwo na podstawie odpowiedniego artykułu lub ustępu artykułu niniejszego Kodeksu.

2. Za zbieg przestępstw uważa się także jedno działanie (zaniechanie) wypełniające znamiona przestępstw przewidzianych przez dwa lub więcej artykuły niniejszego Kodeksu.

3. Jeśli przestępstwo przewidziano przez przepisy ogólne i szczególne, nie zachodzi zbieg przestępstw i odpowiedzialność karna następuje na podstawie przepisu szczególnego.

Art. 18. Recydywa przestępstw

1. Za recydywę przestępstw uważa się popełnienie przestępstwa umyślnego przez osobę, która była ukarana za wcześniej popełnione przestępstwo umyślne

2. Recydywę przestępstw uważa się za niebezpieczną:

- a) przy popełnieniu przez osobę ciężkiego przestępstwa, za które została skazana na bezwzględną karę pozbawienia wolności, jeśli wcześniej ta osoba dwa lub więcej razy była skazana za umyślne przestępstwo średniej wagi na pozbawienie wolności;
- b) przy popełnieniu przez osobę ciężkiego przestępstwa, jeśli wcześniej była skazana za ciężkie przestępstwo lub szczególnie ciężkie przestępstwo na bezwzględną karę pozbawienia wolności.

3. Recydywę przestępstw uważa się za szczególnie niebezpieczną:

- a) przy popełnieniu przez osobę ciężkiego przestępstwa, za które została skazana na bezwzględną karę pozbawienia wolności, jeśli wcześniej ta osoba dwa razy była skazana za ciężkie przestępstwo na bezwzględną karę pozbawienia wolności;
- b) przy popełnieniu przez osobę ciężkiego przestępstwa, jeśli wcześniej była skazana dwa razy za ciężkie przestępstwo lub wcześniej była skazana za szczególnie ciężkie przestępstwo.

4. W ramach recydywy przestępstw nie bierze się pod uwagę:

- a) ukarania za umyślne przestępstwa niewielkiej wagi;
- b) ukarania za przestępstwa, które zostały popełnione przez osobę w wieku do 18 lat;
- w) ukarania za przestępstwa, za popełnienie których orzeczono warunkowe zawieszenie wykonania kary bądź w stosunku których doszło do odroczenia wykonania wyroku, jeśli warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonej kary lub odroczenie wykonania wyroku nie zostały uchylone i osoba nie została skierowana do odbywania kary w miejscach odbywania kary pozbawienia wolności, a także ukarania zatartego lub zatartego na podstawie art. 86 niniejszego Kodeksu.

5. Recydywa przestępstw pociąga za sobą surowszą karę na podstawie i w granicach przewidzianych przez niniejszy Kodeks, a także inne skutki przewidziane przez ustawodawstwo Federacji Rosyjskiej.

Art. 43. Pojęcie i cele kary

1. Kara stanowi środek państwowego przymusu wymierzanego na podstawie wyroku sądu. Karę stosuje się do osoby uznanej za winną popełnienia przestępstwa i polega na przewidzianych przez niniejszy Kodeks pozbawieniu lub ograniczeniu praw i wolności tej osoby.

2. Karę stosuje się w celach przywrócenia społecznej sprawiedliwości, a także w celach poprawy skazanego i zapobiegania popełniania nowych przestępstw.

Art. 44. Rodzaje kar

Rodzaje kar stanowią:

- a) grzywna;
- b) pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością;
- w) pozbawienie specjalnego, wojskowego lub honorowego stopnia, szczególnych odznak i państwowych nagród;
- g) prace obowiązkowe;
- d) prace poprawcze;
- e) ograniczenie w służbie wojskowej;
- ż) *utracił moc*;
- z) ograniczenie wolności;
- z.1) prace przymusowe;
- i) areszt;
- k) przebywanie w dyscyplinarnej jednostce wojskowej;
- ł) pozbawienie wolności na określony czas;
- m) dożywotnie pozbawienie wolności;
- n) kara śmierci.

Art. 45. Zasadnicze i dodatkowe rodzaje kar

1. Prace obowiązkowe, prace poprawcze, ograniczenie w służbie wojskowej, prace przymusowe, areszt, przebywanie w dyscyplinarnej jednostce wojskowej, pozbawienie wolności na określony czas, karę śmierci stosuje się tylko jako zasadnicze rodzaje kar.

2. Grzywnę, pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością i ograniczenie wolności stosuje się zarówno jako zasadnicze, jak i dodatkowe rodzaje kar.

3. Pozbawienie specjalnego, wojskowego lub honorowego stopnia, odznak i państwowych nagród stosuje się tylko jako dodatkowy rodzaj kary.

Art. 46. Grzywna

1. Grzywna to kara pieniężna wymierzona w rozmiarach przewidzianych przez niniejszy Kodeks.

2. Grzywnę ustala się w rozmiarze od pięciu tysięcy do pięciu milionów rubli lub w rozmiarze wynagrodzenia za pracę lub innego dochodu skazanego za okres od dwóch tygodni do pięciu lat albo oblicza się w wielkości, podzielnej wartości przedmiotu lub sumy korzyści majątkowej osiągniętej w ramach sprzedajności lub przekupstwa, łapówki lub sumy nielegalnie przemieszczanych środków pieniężnych i (lub) wielkości instrumentów pieniężnych. Grzywnę w rozmiarze od pięciuset tysięcy rubli lub w rozmiarze wynagrodzenia za pracę lub innego dochodu skazanego za okres powyżej trzech lat można wymierzać tylko w przypadkach specjalnie przewidzianych przez określone artykuły części szczególnej niniejszego Kodeksu za wyjątkiem przypadków obliczania rozmiaru grzywny w oparciu o wielkość, podzielną sumę korzyści majątkowej osiągniętej w ramach sprzedajności lub przekupstwa, łapówki lub sumy nielegalnie przemieszczanych środków pieniężnych i (lub) wielkości instrumentów pieniężnych. Grzywnę obliczaną w oparciu o wielkość, podzielną sumę korzyści majątkowej osiągniętej w ramach sprzedajności lub przekupstwa, łapówki lub sumy nielegalnie przemieszczanych środków pieniężnych i (lub) wielkości instrumentów pieniężnych oblicza się w rozmiarze do stokrotnej sumy korzyści majątkowej osiągniętej w ramach sprzedajności lub przekupstwa, łapówki lub sumy nielegalnie przemieszczanych środków pieniężnych i (lub) wielkości instrumentów pieniężnych, ale nie może ona być mniejsza od dwudziestu pięciu tysięcy rubli i większa od pięciuset milionów rubli.

3. Rozmiar grzywny określa sąd z uwzględnieniem ciężkości popełnionego przestępstwa i statusu majątkowego skazanego i jego rodziny, a także z uwzględnieniem możliwości otrzymania przez skazanego wynagrodzenia za pracę lub innego dochodu. Z uwzględnieniem tych okoliczności sąd może wymierzyć grzywnę, rozkładając ją na określone raty na okres do pięciu lat.

4. Grzywna jako dodatkowy rodzaj kary może być wymierzona tylko w przypadkach przewidzianych przez określone artykuły części szczególnej niniejszego Kodeksu.

5. W przypadku uporczywego uchylania się od zapłaty grzywny wymierzonej jako kara zasadnicza za wyjątkiem przypadków wymierzenia grzyw-

ny w rozmiarze obliczanym w oparciu o wielkość, podzielną sumę korzyści majątkowej osiągniętej w ramach sprzedajności lub przekupstwa, łapówki lub sumy nielegalnie przemieszczanych środków pieniężnych i (lub) wielkości instrumentów pieniężnych grzywnę zamienia się na inną karę za wyjątkiem kary pozbawienia wolności. W przypadku uporczywego uchylania się od zapłaty grzywny w rozmiarze w oparciu o wielkość, podzielną sumę korzyści majątkowej osiągniętej w ramach sprzedajności lub przekupstwa lub łapówki wymierzonej jako kara dodatkowa grzywnę zamienia się na inną karę w granicach sankcji przewidzianej przez określony artykuł części szczególnej niniejszego Kodeksu. Przy tym wykonanie wymierzonej kary nie może być warunkowe zawieszono.

Art. 47. Pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością

1. Pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością polega na zakazie zajmowania stanowiska w administracji publicznej, w organach samorządu lokalnego albo zajmowania się określoną działalnością zawodową lub inną.

2. Pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością ustala się na okres od jednego roku do pięciu lat jako zasadniczy rodzaj kary i na okres od sześciu miesięcy do trzech lat jako dodatkowy rodzaj kary. W przypadkach specjalnie przewidzianych przez określone artykuły części szczególnej niniejszego Kodeksu pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością ustala się na okres do dwudziestu lat jako dodatkowy rodzaj kary.

3. Pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością może być wymierzone jako dodatkowy rodzaj kary w przypadkach, gdy nie zostało to przewidziane przez określony artykuł części szczególnej niniejszego Kodeksu jako kara za określone przestępstwo, jeśli z uwzględnieniem charakteru i stopnia społecznej szkodliwości popełnionego przestępstwa i osoby sprawcy sąd uznaje za niemożliwe zachowanie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością.

4. W przypadku wymierzenia tego rodzaju kary jako dodatkowy w stosunku do prac obowiązkowych, prac poprawczych, ograniczenia wolności, a także przy warunkowym zawieszeniu wykonania orzeczonej kary jego okres oblicza się od chwili uprawomocnienia się wyroku sądu. W przypad-

ku wymierzenia pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością jako dodatkowy rodzaj kary w stosunku do aresztu, przebywania w dyscyplinarnej jednostce wojskowej, prac przymusowych, pozbawienia wolności rozciąga się ono na wszystkie okresy odbywania wskazanych zasadniczych rodzajów kary, ale przy tym jego okres oblicza się od chwili ich odbycia.

Art. 48. Pozbawienie specjalnego, wojskowego lub honorowego stopnia, szczególnych odznak i państwowych nagród

Przy skazaniu za popełnienie ciężkiego lub szczególnie ciężkiego przestępstwa z uwzględnieniem osoby sprawcy sąd może pozbawić go specjalnego, wojskowego lub honorowego stopnia, szczególnych odznak i państwowych nagród.

Art. 49. Prace obowiązkowe

1. Prace obowiązkowe polegają na wykonywaniu przez skazanego w wolnym od pracy lub nauki czasie bezpłatnych, społecznie pożytecznych prac. Rodzaj prac obowiązkowych i miejsce ich odbywania określane są przez organy samorządu terytorialnego po uzgodnieniu z organami penitencjarnymi.

2. Prace obowiązkowe są ustanawiane na okres od sześćdziesięciu do czterystu osiemdziesięciu godzin i są odbywane przez nie więcej niż cztery godziny dziennie.

3. W przypadku uporczywego uchylania się skazanego od odbywania prac obowiązkowych są one zamieniane na prace przymusowe lub pozbawienie wolności. Przy tym czas, w trakcie którego skazany odbywał prace obowiązkowe, uwzględnia się przy określeniu okresu prac przymusowych i pozbawienia wolności, biorąc pod uwagę, że jeden dzień prac przymusowych lub jeden dzień pozbawienia wolności równy jest ośmiu godzinom prac obowiązkowych.

4. Prac obowiązkowych nie wymierza się osobom posiadającym stopień inwalidztwa pierwszej grupy, kobietom ciężarnym, kobietom mającym dzieci w wieku do trzech lat, żołnierzom odbywającym służbę wojskową na podstawie powołania do wojska, a także żołnierzom odbywającym służbę wojskową na podstawie umowy na wojskowym stanowisku szeregowego i sierżanta, jeśli w chwili wydania wyroku przez sąd nie odbyli wskazanego przez prawo okresu służby wojskowej dla powołanych do wojska.

Art. 50. Prace poprawcze

1. Prace poprawcze wymierza się skazanemu posiadającemu stałe miejsce pracy, jak również nieposiadającemu go. Skazany posiadający stałe miejsce pracy odbywa prace poprawcze w stałym miejscu pracy. Skazany nieposiadający stałego miejsca pracy odbywa prace poprawcze w miejscach wskazanych przez władze samorządu lokalnego po uzgodnieniu z organami penitencjarnymi, ale w rejonie miejsca zamieszkania skazanego.

2. Prace poprawcze ustala się na okres od dwóch miesięcy do dwóch lat.

3. Z wynagrodzenia za pracę skazanego na prace poprawcze dokonuje się potrącenia na rzecz dochodu państwa w wysokości ustalonej w wyroku sądu, w granicach od pięciu do dwudziestu procent.

4. W przypadku uporczywego uchylania się skazanego od odbywania prac poprawczych sąd może zamienić nieodbyłą karę na prace przymusowe lub pozbawienie wolności, biorąc pod uwagę, że jeden dzień prac obowiązkowych lub jeden dzień pozbawienia wolności równy jest trzem dniom prac poprawczych.

5. Prac poprawczych nie wymierza się osobom posiadającym stopień inwalidztwa pierwszej grupy, kobietom ciężarnym, kobietom mającym dzieci w wieku do trzech lat, żołnierzom odbywającym służbę wojskową na podstawie powołania do wojska, a także żołnierzom odbywającym służbę wojskową na podstawie umowy na wojskowym stanowisku szeregowego i sierżanta, jeśli w chwili wydania wyroku przez sąd nie odbyli wskazanego przez prawo okresu służby wojskowej dla powołanych do wojska.

Art. 51. Ograniczenie w służbie wojskowej

1. Ograniczenie w służbie wojskowej wymierza się skazanym żołnierzom odbywającym służbę wojskową na podstawie umowy na okres od trzech miesięcy do dwóch lat w przypadkach przewidzianych przez odpowiednie artykuły części szczególnej niniejszego Kodeksu za popełnienie przestępstw przeciwko służbie wojskowej, a także skazanym żołnierzom odbywającym służbę wojskową na podstawie umowy zamiast prac poprawczych przewidzianych przez odpowiednie artykuły części szczególnej niniejszego Kodeksu.

2. Z uposażenia pieniężnego skazanego na ograniczenie w służbie wojskowej dokonuje się potrącenia na rzecz dochodu państwa w wysokości ustalonej w wyroku sądu, lecz nie wyższej niż dwadzieścia procent. W czasie odbywania tej kary skazany nie może być awansowany w stanowisku, stopniu wojskowym, a okresu kary nie zalicza się na poczet stażu pracy do uzyskania kolejnego stopnia wojskowego.

Art. 52. Konfiskata mienia – utracił moc

Art. 53. Ograniczenie wolności

1. Ograniczenie wolności polega na ustanowieniu przez sąd skazanemu poniższych ograniczeń: niewychodzenia ze stałego miejsca zamieszkania (pobytu) w określony czas w ciągu dnia, nieodwiedzania określonych miejsc położonych w granicach określonej jednostki samorządu terytorialnego, niewyjeżdżania poza granice określonej jednostki samorządu terytorialnego, nieodwiedzania miejsc, w których odbywają się masowe i inne imprezy i nieuczestniczenia we wskazanych imprezach, niezmienniania miejsca zamieszkania lub pobytu, miejsca pracy i (lub) nauki bez zgody wyspecjalizowanego państwowego organu sprawującego nadzór nad odbywaniem przez skazanego kary w postaci ograniczenia wolności w przypadkach przewidzianych przez ustawodawstwo Federacji Rosyjskiej. Przy tym sąd nakłada na skazanego obowiązek zgłaszania się do wyspecjalizowanego organu państwowego sprawującego nadzór nad odbywaniem przez skazanego kary w postaci ograniczenia wolności od jednego do czterech razy w miesiącu do kontroli. Ustanowienie przez sąd skazanemu ograniczeń w postaci zmiany miejsca zamieszkania lub pobytu bez zgody wskazanego wyspecjalizowanego organu państwowego, a także wyjazdu poza granice określonej jednostki samorządu terytorialnego jest obowiązkowe.

2. Ograniczenie wolności wymierza się na okres od dwóch miesięcy do czterech lat w postaci zasadniczego rodzaju kary za przestępstwa niewielkiej wagi i przestępstwa średniej wagi, a także na okres od sześciu miesięcy do dwóch lat w postaci dodatkowego rodzaju kary w stosunku do prac przymusowych lub pozbawienia wolności w przypadkach przewidzianych przez określone artykuły części szczególnej niniejszego Kodeksu.

3. W okresie odbywania ograniczenia wolności sąd po przedstawieniu opinii przez wyspecjalizowany organ państwowy sprawujący nadzór nad odbywaniem przez skazanego kary w postaci ograniczenia wolności może częściowo uchylić lub uzupełnić określone wcześniej wobec skazanego ograniczenia.

4. Nadzór nad skazanym odbywającym ograniczenie wolności odbywa się w trybie przewidzianym przez karnowykonalne ustawodawstwo Federacji Rosyjskiej, a także z wydanymi na jego podstawie aktami prawnymi federalnych organów władzy wykonawczej.

5. W przypadku uprzedniego uchylenia się skazanego od odbywania ograniczenia wolności wymierzonego jako zasadniczy rodzaj kary sąd po przedstawieniu opinii wyspecjalizowanego organu państwowego sprawują-

cego nadzór nad odbywaniem przez skazanego kary w postaci ograniczenia wolności może zamienić nieodbyłą część kary na prace przymusowe lub pozbawienie wolności, biorąc pod uwagę, że jeden dzień prac przymusowych lub jeden dzień pozbawienia wolności równa się dwóm dniom ograniczenia wolności.

6. Ograniczenia wolności nie wymierza się żołnierzom, cudzoziemcom, osobom bez obywatelstwa, a także osobom nieposiadającym stałego miejsca zamieszkania na terytorium Federacji Rosyjskiej.

Art. 53.1. Prace przymusowe

1. Prace przymusowe stosuje się jako alternatywa dla pozbawienia wolności w przypadkach przewidzianych przez określone artykuły części szczególnej niniejszego Kodeksu za popełnienie przestępstw niewielkiej lub średniej wagi albo za popełnienie ciężkiego przestępstwa po raz pierwszy.

2. Jeśli wymierzywszy karę w postaci pozbawienia wolności, sąd dojdzie do wniosku o możliwości poprawy skazanego bez bezwzględnego odbywania kary w miejscach pozbawienia wolności, postanawia on o zamianie skazanemu kary w postaci pozbawienia wolności na prace przymusowe. Przy wymiarze kary w postaci pozbawienia wolności na okres większy niż pięć lat prac poprawczych nie stosuje się.

3. Prace przymusowe polegają na pracy skazanego w miejscach określanych przez instytucje i organy systemu penitencjarnego.

4. Prace przymusowe wymierza się na okres od dwóch miesięcy do pięciu lat.

5. Z wynagrodzenia za pracę skazanego na prace przymusowe dokonuje się potrącenia na rzecz dochodu państwa przelewanego na rachunek odpowiedniego terytorialnego organu systemu penitencjarnego w rozmiarze określonym w wyroku sądu w granicach od pięciu do dwudziestu procent.

6. W przypadku uchylenia się skazanego od odbywania prac przymusowych podlegają one zamianie na pozbawienie wolności, biorąc pod uwagę, że jeden dzień pozbawienia wolności równa się jednemu dniowi prac przymusowych.

7. Prac przymusowych nie wymierza się niepełnoletnim, osobom posiadającym stopień inwalidztwa pierwszej lub drugiej grupy, kobietom ciężarnym, kobietom mającym dzieci w wieku do trzech lat, kobietom, które osiągnęły pięćdziesiąt pięć lat, mężczyznom, którzy osiągnęli sześćdziesiąt lat, a także żołnierzom.

Art. 54. Areszt

1. Areszt polega na przebywaniu skazanego w warunkach izolacji od społeczeństwa i ustanawia się go na okres od jednego do sześciu miesięcy. W przypadku zamiany prac obowiązkowych lub prac poprawczych na areszt może być on wymierzony na okres mniejszy niż jeden miesiąc.

2. Aresztu nie wymierza się osobom, które w chwili wydania wyroku przez sąd nie osiągnęły osiemnastego rż, a także kobietom ciężarnym i kobietom mającym dzieci w wieku do czternastu lat.

3. Żołnierze odbywają areszt w areszcie wojskowym.

Art. 55. Przebywanie w dyscyplinarnej jednostce wojskowej

1. Przebywanie w dyscyplinarnej jednostce wojskowej wymierza się żołnierzom odbywającym służbę wojskową na podstawie powołania, a także żołnierzom odbywającym służbę wojskową na podstawie umowy na wojskowym stanowisku szeregowego i sierżanta, jeśli w chwili wydania wyroku przez sąd nie odbyli wskazanego przez prawo okresu służby wojskowej dla powołanych do wojska. Karę tę ustanawia się na okres od trzech miesięcy do dwóch lat w przypadkach przewidzianych przez określone artykuły części szczególnej niniejszego Kodeksu za popełnienie przestępstw przeciwko służbie wojskowej, a także w przypadkach, gdy charakter przestępstwa i osoba sprawcy świadczą o możliwości zamiany pozbawienia wolności na okres nie wyższy od dwóch lat na przebywanie w dyscyplinarnej jednostce wojskowej na taki sam okres.

2. Przy przebywaniu w dyscyplinarnej jednostce wojskowej zamiast pozbawienia wolności okres przebywania w dyscyplinarnej jednostce wojskowej określa się, biorąc pod uwagę, że jeden dzień pozbawienia wolności równa się jednemu dniowi przebywania w dyscyplinarnej jednostce wojskowej.

Art. 56. Pozbawienie wolności na określony czas

1. Pozbawienie wolności polega na izolacji skazanego od społeczeństwa poprzez skierowania go do kolonii-osiedla karnego, umieszczenia w kolonii wychowawczej, medycznej instytucji poprawczej, poprawczej kolonii ogólnej, surowego lub szczególnie surowego reżimu albo do więzienia. Kara w postaci pozbawienia wolności może być wymierzona skazanemu, który popełnił po raz pierwszy przestępstwo niewielkiej wagi tylko, gdy zachodzą okoliczności obciążające przewidziane przez art. 63 niniejszego Kodeksu za wyjątkiem przestępstw przewidzianych przez art. 228 ust. 1 (nielegalne

nabywanie, przechowywanie, przewóz, produkcja, przetwarzanie narkotyków, substancji psychotropowych lub ich analogów, a także nielegalne nabywanie, przechowywanie, przewóz roślin zawierających narkotyki lub substancje psychotropowe lub ich części zawierające narkotyki lub substancje psychotropowe), art. 231 ust. 1 (nielegalna uprawa roślin zawierających narkotyki lub substancje psychotropowe lub ich prekursory) i art. 233 (nielegalna dystrybucja recept lub fałszowanie recept lub innych dokumentów dających prawo do narkotyków lub substancji psychotropowych) lub tylko jeśli pozbawienie wolności jest przewidziane przez określony artykuł części szczególnej niniejszego Kodeksu jako jedyny rodzaj kary.

2. Pozbawienie wolności ustanawia się na okres od dwóch miesięcy do dwudziestu lat.

3. *Utracił moc.*

4. Za wyjątkiem przypadków przewidzianych w ustępie czwartym niniejszego artykułu przy częściowym lub całkowitym sumowaniu okresów kary pozbawienia wolności przy wymiarze kary za zbieg przestępstw maksymalny okres pozbawienia wolności nie może być większy niż 25 lat, a przy zbiegu wyroków – większy niż 30 lat.

5. W przypadku popełnienia chociażby jednego z przestępstw przewidzianych przez art: 205 (akt terrorystyczny), 205.1 (wspieranie działalności terrorystycznej), 205.2 (publiczne nakłanianie do działalności terrorystycznej lub publiczne usprawiedliwianie terroryzmu), 205.3 (przejsie szkolenia w celu prowadzenia działalności terrorystycznej), 205.4 (organizacja grupy terrorystycznej i udział w niej), 205.5 (organizacja działalności terrorystycznej i udział w takiej działalności), 206 ust. 3 i 4 (porwanie zakładnika dokonane przez zorganizowaną grupę albo porwanie zakładnika, którego skutkiem jest nieumyślne spowodowanie śmierci człowieka lub inne ciężkie skutki, porwanie zakładnika, którego skutkiem jest umyślne spowodowanie śmierci człowieka), 211 ust. 4 (porwanie statku powietrznego lub morskiego lub taboru kolejowego związane z dokonaniem aktu terrorystycznego lub innym wykonywaniem działalności terrorystycznej), 277 (porwanie przedstawiciela władzy z zastosowaniem przemocy), 278 (bunt zbrojny), 279 (publiczne nakłanianie do działalności ekstremistycznych), 353 (planowanie, przygotowanie, rozpoczęcie lub prowadzenie agresywnej wojny), 356 (stosowanie niedozwolonych środków i metod walki), 357 (ludobójstwo), 358 (masowe zniszczenie flory lub fauny, zatrucie atmosfery lub zasobów wodnych, a także inne działania, które mogą doprowadzić do katastrofy ekologicznej) i 360 (atak na osoby lub instytucje, które korzystają z ochrony międzynarodowej) niniejszego Kodeksu, wymierzając karę za zbieg przestępstw po-

przez częściowe lub całkowite sumowanie okresów pozbawienia wolności maksymalna kary pozbawienia wolności nie może przewyższać 30 lat, a za zbieg wyroków – 35 lat.

Art. 60. Ogólne zasady wymiaru kary

1. Osobie uznanej za winną popełnienia przestępstwa wymierza się sprawiedliwą karę w granicach przewidzianych przez określony artykuł części szczególnej niniejszego Kodeksu i z uwzględnieniem przepisów części ogólnej niniejszego Kodeksu. Surowszy rodzaj kary spośród przewidzianych za popełnione przestępstwo wymierza się tylko w przypadku, jeśli łagodniejszy rodzaj kary nie będzie w stanie zabezpieczyć osiągnięcie celów kary.

2. Surowszy rodzaj kary niż przewidziany przez odpowiednie artykuły części szczególnej niniejszego Kodeksu za popełnione przestępstwo może być wymierzony w przypadku zbiegu przestępstw i zbiegu wyroków zgodnie z art. 69 i 70 niniejszego Kodeksu. Podstawy do wymierzenia łagodniejszego rodzaju kary niż przewidziany przez odpowiedni artykuł części szczególnej niniejszego Kodeksu za popełnione przestępstwo zostały określone w art. 64 niniejszego Kodeksu.

3. Przy wymierza kary brane są pod uwagę charakter i stopień społecznej szkodliwości i osoba sprawcy, w tym okoliczności łagodzące i zaostrzające karę, a także wpływ wymierzonej kary na poprawę skazanego i na warunki życia jego rodziny.

Art. 61. Okoliczności łagodzące karę

1. Okoliczności łagodzące stanowią:

- a) popełnienie po raz pierwszy przestępstwa niewielkiej lub średniej wagi wskutek przypadkowego zbiegu okoliczności;
- b) niepełnoletniość sprawcy;
- w) ciąża;
- g) posiadanie przez sprawcę małoletnich dzieci;
- d) popełnienie przestępstwa ze względu na zbieg ciężkich warunków życiowych bądź z powodu współczucia;
- e) popełnienie przestępstwa w rezultacie fizycznego lub psychicznego przymusu albo ze względu na materialną, służbową lub inną zależność;
- ż) popełnienie przestępstwa przy naruszeniu warunków legalności obrony koniecznej, zatrzymania osoby, która popełniła przestępstwo, stanu wyższej konieczności, uzasadnionego ryzyka, wypełnienia rozkazu lub zarządzenia;

- z) sprzeczność z prawem lub niemoralność zachowania pokrzywdzonego stanowiącego powód do popełnienia przestępstwa;
- i) zgłoszenie się w celu poddania się odpowiedzialności, aktywne współdziałanie w wykryciu i ściganiu przestępstwa, zdemaskowaniu i ściganiu karnym innych współsprawców przestępstwa, poszukiwaniu majątku zdobytego w rezultacie przestępstwa;
- k) udzielenie medycznej i innej pomocy pokrzywdzonemu bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, dobrowolne naprawienie szkody i zadośćuczynienie krzywdzie spowodowanych w rezultacie przestępstwa, inne czynności ukierunkowane na wyrównanie szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu.

2. Przy wymiarze kary mogą być uwzględniane w postaci okoliczności łagodzących także okoliczności nieprzewidziane przez ustęp pierwszy niniejszego artykułu.

3. Jeśli okoliczności łagodzące przewidziano przez określony artykuł części szczególnej niniejszego Kodeksu w postaci znamienia przestępstwa, nie mogą być one powtórnie uwzględniane przy wymiarze kary.

Art. 63. Okoliczności zaostrzające karę

1. Okoliczności obciążające stanowią:
- a) recydywa przestępstw;
 - b) wystąpienie ciężkich skutków w rezultacie popełnienia przestępstwa;
 - w) popełnienie przestępstwa w ramach grupy osób, grupy osób we wcześniejszym porozumieniu, zorganizowanej grupy lub zorganizowanej grupy przestępczej (przestępczej organizacji);
 - g) szczególnie aktywna rola w popełnieniu przestępstwa;
 - d) doprowadzenie do popełnienia przestępstwa osób, które cierpią na ciężkie choroby psychiczne albo znajdują się w stanie nietrzeźwości, a także osób, które nie osiągnęły wieku, od którego następuje odpowiedzialność karna;
 - e) popełnienie przestępstwa motywowanego polityczną, ideologiczną, rasową, nacjonalistyczną lub religijną nienawiścią lub wrogością albo motywowanego nienawiścią lub wrogością w stosunku do jakiegokolwiek grupy społecznej;
- e.1) popełnienie przestępstwa z zemsty za zgodne z prawem działania innych osób, a także w celu ukrycia innego przestępstwa lub ułatwienia jego popełnienia;

- ż) popełnienie przestępstwa w stosunku do osoby lub jej bliskich w związku z wykonywaniem przez określoną osobę funkcji publicznej lub wypełnianiem długu;
- z) popełnienie przestępstwa w stosunku do kobiety, o której sprawca wie, że jest w ciąży, a także w stosunku do małoletniego, innej osoby bezbronnej lub bezradnej albo osoby znajdującej się w stosunku zależności od sprawcy;
- i) popełnienie przestępstwa ze szczególnym okrucieństwem, sadyzmem, poniżaniem, a także torturami w stosunku do pokrzywdzonego;
- k) popełnienie przestępstwa z wykorzystaniem broni, amunicji, materiałów wybuchowych lub urządzeń je imitujących, specjalnie przygotowanych środków technicznych, narkotyków, psychotropowych, o silnym działaniu, toksycznych i radioaktywnych materiałów, medycznych i innych chemiczno-farmakologicznych preparatów, a także z użyciem fizycznego lub psychicznego przymusu;
- ł) popełnienie przestępstwa w warunkach stanów nadzwyczajnych, klęsk żywiołowych lub innych katastrof, a także przy masowych zamieszkach;
- m) popełnienie przestępstwa z wykorzystaniem zaufania okazanego sprawcy ze względu na pełnioną przez niego funkcję publiczną lub umowę;
- n) popełnienie przestępstwa z wykorzystaniem odzieży mundurowej lub dokumentów przedstawiciela władzy;
- o) popełnienie umyślnego przestępstwa przez pracownika organu spraw wewnętrznych;
- p) popełnienie przestępstwa w stosunku do niepełnoletniego (niepełnoletniej) przez rodzica lub inną osobę, wobec której istnieje prawny obowiązek wychowywania niepełnoletniego (niepełnoletniej), a również przez pedagoga lub innego pracownika organizacji edukacyjnej, organizacji medycznej, organizacji okazującej pomoc społeczną albo innej organizacji obowiązanej sprawować nadzór nad niepełnoletnim (niepełnoletnią);
- r) popełnienie przestępstwa w celach propagandy, usprawiedliwiania i wspierania terroryzmu.

1.1. Sędzia (sąd) wymierzający karę w zależności od charakteru i stopnia społecznej szkodliwości przestępstwa, okoliczności jego popełnienia i osoby sprawcy może uznać za okoliczność obciążającą popełnienie przestępstwa w stanie nietrzeźwości, spowodowanego przez spożywanie alkoholu, narkotyków lub innych produktów odurzających.

2. Jeśli okoliczność obciążająca przewidziano przez określony artykuł części szczególnej niniejszego Kodeksu jako znamię przestępstwa, nie może ona powtórnie być brana pod uwagę przy wymiarze kary.

Art. 69. Wymierzenie kary za zbieg przestępstw

1. Przy zbiegu przestępstw karę wymierza się oddzielnie za każde popełnione przestępstwo.

2. Jeśli wszystkie przestępstwa popełnione w zbiegu stanowią przestępstwa niewielkiej lub średniej wagi albo przygotowanie do ciężkiego lub szczególnie ciężkiego przestępstwa, albo usiłowanie ciężkiego lub szczególnie ciężkiego przestępstwa, końcową karę wymierza się drogą absorpcji mniej surowej kary przez karę surowszą albo drogą częściowego lub całościowego sumowania wymierzonych kar. Przy tym kara końcowa nie może przewyższać o więcej niż połowę maksymalny okres lub wymiar kary przewidziany za najcięższe z popełnionych przestępstw.

3. Jeśli chociażby jedno z przestępstw popełnionych w zbiegu stanowi ciężkie lub szczególnie ciężkie przestępstwo, to końcową karę wymierza się drogą częściowego lub całościowego sumowania kar. Przy tym końcowa kara w postaci pozbawienia wolności nie może przewyższać o więcej niż połowę maksymalny okres kary pozbawienia wolności przewidziany za najcięższe z popełnionych przestępstw.

4. Przy zbiegu przestępstw do zasadniczych rodzajów kar mogą być dołączane dodatkowe rodzaje kar. Kończowa dodatkowa kara przy częściowym lub całościowym sumowaniu kar nie może przewyższać maksymalnego okresu lub wymiaru przewidzianego dla danego rodzaju kary z części ogólnej niniejszego Kodeksu.

5. Na tych samych zasadach wymierza się karę, jeśli po wydaniu wyroku przez sąd w sprawie zostanie ustalone, że skazany jest winny jeszcze innego przestępstwa popełnionego do czasu wydania wyroku przez sąd w pierwszej sprawie. W tym przypadku na poczet końcowej kary zalicza się karę odbytą za pierwszy wyrok sądu.

Art. 70. Wymierzenie kary za zbieg wyroków

1. Przy wymierzaniu kary za zbieg wyroków do kary wymierzonej ostatnim wyrokiem sądu częściowo lub całościowo dołącza się nieodbytą część kary za poprzedni wyrok sądu.

2. Końcowa kara za zbieg wyroków w przypadku, jeśli jest mniej surowa niż pozbawienie wolności, nie może przewyższać maksymalnego okresu lub wymiaru przewidzianego dla danego rodzaju kary w części ogólnej niniejszego Kodeksu.

3. Końcowa kara za zbieg wyroków w postaci pozbawienia wolności nie może przewyższać 30 lat za wyjątkiem przypadków opisanych w art. 56 ust. 5 niniejszego Kodeksu.

4. Końcowa kara za zbieg wyroków powinna być wyższa zarówno od kary wymierzonej za nowo popełnione przestępstwo, jak i nieodbytej części kary wymierzonej poprzednim wyrokiem sądu.

5. Dołączanie dodatkowych rodzajów kar przy wymierzaniu kary za zbieg wyroków dokonuje się zgodnie z zasadami przewidzianymi w art. 69 ust. 4 niniejszego Kodeksu.

Art. 71. Tryb ustalania rozmiarów kary przy sumowaniu kar

1. Przy częściowym lub całkowitym sumowaniu kar za zbieg przestępstw i zbieg wyroków jednemu dniowi pozbawienia wolności odpowiadają:

- a) jeden dzień prac przymusowych, aresztu lub przebywania w dyscyplinarnej jednostce wojskowej;
- b) dwa dni ograniczenia wolności;
- c) trzy dni prac poprawczych lub ograniczenia w służbie wojskowej;
- d) osiem godzin prac obowiązkowych.

2. Grzywna albo pozbawienie prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością, pozbawienie specjalnego, wojskowego lub honorowego stopnia, szczególnych odznak i państwowych nagród przy sumowaniu ich z ograniczeniem wolności, aresztem, przebywaniem w dyscyplinarnej jednostce wojskowej, pozbawieniem wolności wykonywane są samodzielnie.

Art. 72. Obliczanie rozmiarów kary i zaliczanie na poczet kary

1. Okresy pozbawienia prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością, prac poprawczych, ograniczenia w służbie wojskowej, ograniczenia wolności, prac przymusowych, aresztu, przebywania w dyscyplinarnej jednostce wojskowej, pozbawienia wolności oblicza się w miesiącach i latach, a prac obowiązkowych – w godzinach.

2. Przy zamianie kary lub sumowaniu kar przewidzianych przez ustęp pierwszy niniejszego artykułu, a także przy zaliczaniu kary na poczet okresy

kar mogą być obliczane w dniach. Przy tym z uwzględnieniem art. 71 ust. 1 niniejszego Kodeksu dwieście czterdzieści godzin prac obowiązkowych odpowiada jednemu miesiącowi pozbawienia wolności lub prac przymusowych, dwóm miesiącom ograniczenia wolności, trzem miesiącom prac poprawczych lub ograniczeniu w służbie wojskowej.

3. Okres tymczasowego aresztowania do postępowania sądowego zalicza się na poczet okresu pozbawienia wolności, prac przymusowych, przebywania w dyscyplinarnej jednostce wojskowej i aresztu, biorąc pod uwagę, że jeden dzień tymczasowego aresztowania równa się jednemu dniowi tych kar, ograniczenia wolności – dwóm dniom, prac poprawczych i ograniczenia w służbie wojskowej – trzem dniom, a prac obowiązkowych – ośmiu godzinom.

4. Czas tymczasowego aresztowania do uprawomocnienia się wyroku i czasu rozpoczęcia odbywania pozbawienia wolności wymierzonego przez sąd za przestępstwo popełnione poza granicami Federacji Rosyjskiej w przypadku wydania osoby na podstawie art. 13 niniejszego Kodeksu zalicza się na poczet, biorąc pod uwagę, że jeden dzień tymczasowego aresztowania równa się jednemu dniowi pozbawienia wolności.

5. Przy wymierzeniu skazanemu, który jest tymczasowo aresztowany do postępowania sądowego w postaci zasadniczego rodzaju kary grzywny, pozbawienia prawa zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością, sąd, zaliczając na poczet okres tymczasowego aresztowania, łagodzi wymierzoną karę lub całkowicie uwalnia od odbywania tej kary.

Art. 73. Warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonej kary

1. Jeśli wymierzywszy prace poprawcze, ograniczenie w służbie wojskowej, przebywanie w dyscyplinarnej jednostce wojskowej lub pozbawienie wolności na okres do ośmiu lat, sąd dojdzie do wniosku o możliwości poprawy skazanego bez odbywania kary orzeczonej bezwzględnie, postanawia o uznaniu wymierzonej kary za warunkowo zawieszoną. Warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary nie orzeka się:

- a) skazanym za przestępstwa przeciw wolności seksualnej na szkodę niepełnoletnich, którzy nie osiągnęli czternastego roku życia;
- a.1) skazanym za przestępstwa przewidziane w art. 205 ust. 1, art. 205.1 ust. 1 i 2, art. 205.2, art. 205.4 ust. 2, art. 205.5 ust. 2, art. 206 ust. 1–3, art. 360 niniejszego Kodeksu;
- b) przy popełnieniu ciężkiego przestępstwa lub szczególnie ciężkiego przestępstwa w okresie próby przy warunkowym zawieszeniu wykonania orzeczonej kary za popełnienie umyślnego przestępstwa albo

w okresie nieodbytej części kary wymierzonej za popełnienie umyślnego przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu z odbywania reszty kary;

w) przy niebezpiecznej lub szczególnie niebezpiecznej recydywie.

2. Przy wymierzeniu warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary uwzględnia się charakter i stopień społecznej szkodliwości przestępstwa, osobę sprawcy, w tym okoliczności łagodzące i obciążające.

3. Przy wymierzeniu warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary sąd ustanawia okres próby, w trakcie którego warunkowo skazany powinien swoim zachowaniem udowodnić swoją poprawę. W przypadku wymierzenia pozbawienia wolności na okres do jednego roku lub kary łagodniejszego rodzaju okres próby powinien być nie krótszy niż sześć miesięcy i nie większy niż trzy lata, a w przypadku wymierzenia pozbawienia wolności na okres większy niż jeden rok – nie mniejszy od sześciu miesięcy i nie większy niż pięć lat. Okres próby liczy się od chwili uprawomocnienia się wyroku. Do okresu próby zalicza się czas, który minął od chwili ogłoszenia wyroku.

3.1. W przypadku wymierzenia kary w postaci przebywania w dyscyplinarnej jednostce wojskowej okres próby ustala się w granicach pozostałego okresu służby wojskowej na dzień wydania wyroku.

4. Przy warunkowym zawieszeniu wykonania orzeczonej kary także mogą być wymierzone dodatkowe rodzaje kar.

5. Sąd, wymierzając warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonej kary, nakłada na warunkowo skazanego z uwzględnieniem wieku, zdolności do pracy i stanu zdrowia wykonywanie określonych obowiązków: niezmiennia stałego miejsca pobytu, pracy, nauki bez powiadomienia wyspecjalizowanego organu państwowego sprawującego kontrolę nad zachowaniem warunkowo skazanego, nieodwiedzania określonych miejsc, odbycia leczenia od alkoholizmu, narkomanii, nadużywania toksycznych substancji lub choroby wenerycznej, pracy (znalezienia pracy) albo kontynuowania nauki w organizacji ogólnokształcącej. Sąd może nałożyć na warunkowo skazanego wykonywanie innych obowiązków wspomagających jego poprawę.

6. Kontrolę nad zachowaniem warunkowo skazanego sprawuje upoważniony do tego wyspecjalizowany organ państwowy, a w stosunku do żołnierzy – dowództwo jednostek i instytucji wojskowych.

7. W okresie próby sąd po wystąpieniu organu sprawującego nadzór nad warunkowo skazanym może uchylić w całości lub części albo uzupełnić wcześniej ustalone dla warunkowo skazanego obowiązki.

Art. 74. Uchylenie warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary lub przedłużenie okresu próby

1. Jeśli do upływu okresu próby warunkowo skazany swoim zachowaniem udowodnił swoją poprawę, naprawił szkodę (w całości lub w części) wyrządzoną przestępstwem w rozmiarze określonym w decyzji sądu, sąd po wystąpieniu organu sprawującego kontrolę nad zachowaniem warunkowo skazanego może postanowić o uchyleniu warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary i o zatarciu wobec skazanego skazania. Przy tym warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonej kary może być uchylone po upływie nie mniej niż połowy ustanowionego okresu próby.

2. Jeśli warunkowo skazany uchylił się od wykonania nałożonych na niego przez sąd obowiązków, uchylił się od naprawienia szkody (w całości lub części) wyrządzonej przestępstwem w rozmiarze określonym w decyzji sądu lub naruszył porządek społeczny, za co był pociągnięty do odpowiedzialności administracyjnej, sąd po wystąpieniu organu określonego w ustępie pierwszym niniejszego artykułu może przedłużyć okres próby, ale nie na więcej niż jeden rok.

2.1. Jeśli warunkowo skazany w okresie przedłużonego okresu próby w związku z uchyleniem się od naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem określonej w decyzji sądu systematycznie uchyla się od naprawienia tej szkody, sąd po wystąpieniu przedstawiciela organu określonego w ustępie pierwszym niniejszego artykułu może także wydać decyzję o uchyleniu warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary i wykonaniu kary wymierzonej w wyroku sądu.

3. Jeśli warunkowo skazany w okresie próby systematycznie naruszał porządek społeczny, za co był pociągany do odpowiedzialności administracyjnej, systematycznie nie wykonywał nałożonych na niego przez sąd obowiązków albo ukrywał się przed kontrolą, sąd po wystąpieniu organu określonego w ustępie pierwszym niniejszego artykułu może wydać decyzję o uchyleniu warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary i wykonaniu kary wymierzonej w wyroku sądu.

4. W przypadku popełnienia przez warunkowo skazanego w okresie próby przestępstwa nieumyślnego albo przestępstwa umyślnego niewielkiej wagi sąd podejmuje decyzję w kwestii uchylenia lub zachowania warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary.

5. W przypadku popełnienia przez warunkowo skazanego w okresie próby ciężkiego lub szczególnie ciężkiego przestępstwa umyślnego sąd uchyla warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonej kary i wymierza mu karę

zgodnie z zasadami przewidzianymi w art. 70 niniejszego Kodeksu. Na podstawie tych samych zasad wymierza się karę w przypadkach przewidzianych w ustępie czwartym niniejszego artykułu.

Art. 80. Zamiana nieodbytej części kary na karę łagodniejszego rodzaju

1. Osobie odbywającej karę przebywania w dyscyplinarnej jednostce wojskowej, prace przymusowe lub pozbawienia wolności, która naprawiła szkodę (w całości lub w części) wyrządzoną przestępstwem, sąd z uwzględnieniem jej zachowania w całym okresie odbywania kary może zamienić nieodbyłą część kary na karę łagodniejszego rodzaju. Przy tym osoba może być całkowicie lub częściowo uwolniona od odbywania dodatkowych rodzajów kary.

2. Nieodbyta część kary może być zamieniona na karę łagodniejszego rodzaju po faktycznym odbyciu przez skazanego na pozbawienie wolności za popełnienie:

- przestępstwa niewielkiej lub średniej wagi – nie mniej niż 1/3 okresu kary;
- ciężkiego przestępstwa – nie mniej niż połowę okresu kary;
- ciężkiego przestępstwa – nie mniej niż 2/3 okresu kary;
- przestępstw przeciwko wolności seksualnej na szkodę niepełnoletnich, a także przestępstw przewidzianych w art. 210 niniejszego Kodeksu – nie mniej niż 3/4 okresu kary;
- przestępstw przeciwko wolności seksualnej na szkodę niepełnoletnich, którzy nie osiągnęli czternastego roku życia – nie mniej niż 4/5 okresu kary.

3. Przy zamianie nieodbytej części kary sąd może wybrać dowolny łagodniejszy rodzaj kary zgodnie z rodzajami kar określonymi w art. 44 niniejszego Kodeksu w granicach przewidzianych przez niniejszy Kodeks dla każdego rodzaju kary.

4. Przy rozpatrywaniu skargi skazanego lub przedstawiciela administracji instytucji lub organu, w którym wykonywana jest kara o zamianie nieodbytej części kary na łagodniejszy rodzaj kary, sąd uwzględnia zachowanie skazanego, jego stosunek do nauki i pracy w całym okresie odbywania kary, stosunek skazanego do popełnionego czynu i to, czy skazany w części lub w całości naprawił wyrządzoną szkodę lub w inny sposób zadośćuczynił szkodzie wyrządzonej w rezultacie przestępstwa. W stosunku do skazanego cierpiącego na zaburzenia seksualne (pedofilię) za wyjątkiem niepoczytalności, który popełnił przestępstwo po ukończeniu osiemnastego roku życia przeciwko wolności seksualnego na szkodę niepełnoletniego, który nie osią-

gnął czternastego roku życia, sąd także uwzględnia stosowane wobec skazanego przymusowych środków o charakterze medycznym, jego stosunek do leczenia i wnioski sądowo-psychiatrycznej opinii.

Art. 82. Odroczenie wykonania kary

1. Skazanej kobiecie ciężarnej, kobiecie mającej dziecko w wieku do czternastu lat, mężczyźnie mającemu dziecko w wieku do czternastu lat i będącemu jedynym rodzicem, oprócz skazanych na ograniczenie wolności, na pozbawienie wolności za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej na szkodę niepełnoletnich, którzy nie ukończyli czternastego roku życia, na pozbawienie wolności na okres powyżej pięciu lat za ciężkie i szczególnie ciężkie przestępstwo przeciwko osobie, na pozbawienie wolności za przestępstwa przewidziane przez art. 205, 205.2, 205.3, 205.4, 205.5, 206 ust. 3 i 4, 211 ust. 4 niniejszego Kodeksu i przestępstwa związane z działalnością terrorystyczną przewidziane w art. 277, 278, 279 i 360 niniejszego Kodeksu, sąd może odroczyć bezwzględną karę do osiągnięcia przez dziecko czternastego roku życia.

2. W przypadku jeśli skazany określony w ustępie pierwszym niniejszego artykułu porzucił dziecko lub nadal uchyla się od obowiązków wychowawczych w stosunku do dziecka po uprzedzeniu przez organ sprawujący nadzór nad zachowaniem skazanego, w stosunku do którego odroczone wykonywanie kary, sąd może po wystąpieniu tego organu uchylić odroczenie wykonywania kary i skierować skazanego do odbywania kary w miejsce określone w wyroku sądu.

3. Po osiągnięciu przez dziecko czternastego roku życia sąd uwalnia skazanego określonego w ustępie pierwszym niniejszego artykułu od odbywania kary lub pozostałej części kary wraz z zatarciem skazania albo zamianą pozostałej części kary na karę łagodniejszego rodzaju.

4. Jeśli do osiągnięcia przez dziecko czternastego roku życia upłynął okres równy okresowi kary, której odbycie było odroczone i organ sprawujący kontrolę nad zachowaniem skazanego, w stosunku do którego odbywanie kary odroczone doszedł do wniosku o przestrzeganiu przez skazanego określonego w ustępie pierwszym niniejszego artykułu warunków odroczenia i o jego poprawie, sąd po wystąpieniu tego organu może podjąć decyzję o skróceniu okresu odroczenia odbywania kary i o uwolnieniu skazanego od odbywania kary lub pozostałej części kary.

5. Jeśli w okresie odroczenia odbywania kary skazany określony w ustępie pierwszym niniejszego artykułu popełnia nowe przestępstwo, sąd wymierza mu karę zgodnie z zasadami przewidzianymi w art. 70 niniejszego Kodeksu.

Art. 84. Amnestia

1. Amnestia jest ogłaszana przez Dumę Państwową Federacji Rosyjskiej w stosunku do nieokreślonego indywidualnie kręgu osób.

2. Aktem o amnestii osoby, które popełniły przestępstwo, mogą być uwolnione od odpowiedzialności karnej. Osoby skazane za popełnienie przestępstw, mogą być uwolnione od kary albo wymierzona im kara może być skrócona lub zamieniona na karę łagodniejszego rodzaju bądź takie osoby mogą być uwolnione od dodatkowych rodzajów kary. W stosunku do osób odbywających karę akt amnestii może spowodować zatarcie skazania.

Art. 85. Ułaskawienie

1. Ułaskawienia dokonuje Prezydent Federacji Rosyjskiej w stosunku do indywidualnie określonej osoby.

2. Ułaskawieniem osoba, która popełniła przestępstwo, może być uwolniona od dalszego wykonywania kary albo wymierzona kara może być skrócona lub zamieniona na karę łagodniejszego rodzaju bądź takie osoby mogą być uwolnione od dodatkowych rodzajów kary. W stosunku do osoby odbywającej karę akt łaski może spowodować zatarcie skazania.

The imposition of penalties for the concurrence of crimes and accumulative sentences in Russian Criminal Law

Summary

The institution of imposition of penalties for the concurrence of crimes and accumulative sentences creates the reducing mechanism allowing the imposition of one penalty in place of a number of penalties, and the execution of the only one penalty. A characteristic feature of the Russian criminal justice system is that only in the case of penalty of deprivation of liberty legislator decided to introduce increased upper limit of the resulting penalty in the context of sentencing the criminal liability for committing many crimes.

Key words: concurrence of crimes, accumulative sentences, imposition of punishment, Russian Criminal Law, comparative criminal law

Joanna Machlańska – Uniwersytet Jagielloński, Katedra Prawa Karnego (doktorantka)